

Valstybinio audito ataskaita

VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO
FONDO 2016 METŲ ATASKAITŲ
RINKINIO TEISINGUMAS BEI LĖŠŲ IR
TURTO VALDYMO, NAUDOJIMO IR
DISPONAVIMO JAIS TEISĖTUMAS

2017 m. rugsėjo 29 d. Nr. FA-2017-P-10-11-5-1

TURINYS

<u>PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
<u>IŽANGA</u>	<u>9</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>10</u>
<u>1. Konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai</u>	<u>10</u>
1.1. Apskaitant sąnaudas kaupimo principas taikytas iš dalies	10
1.2. Biudžeto apskaitoje kaupimo principas taikytas nenuosekliai	11
<u>2. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas: pajamos ir išlaidos</u>	<u>12</u>
2.1. Fondo biudžeto rezultatas teigiamas, tačiau kiti fondo finansiniai rodikliai nėra optimistiniai	12
2.2. Nėra aiškių kriterijų, kada valstybės biudžetas turi skirti lėšų valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų trūkumui padengti	18
2.3. Nėra bendrų valstybinio socialinio draudimo principų, kurie jį išskirtų visoje socialinės apsaugos sistemoje	19
2.4. Įstatyme numatytas socialinio draudimo sistemos tikslas – kompensuoti prarastas pajamas – nėra visai sistemai būdingas požymis	21
2.5. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokos nepadengia šio socialinio draudimo išmokoms reikiamos sumos	25
2.6. Fondo surinktomis socialinio draudimo įmokomis finansuojami kiti fondai jiems palankiomis sąlygomis	27
<u>REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS</u>	<u>29</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>32</u>
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	32
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	34

PAGRINDINIAI ATASKAITOS FAKTAI

3,9
mlrd. Eur

Fondo skola 2016 metų
pabaigoje

728,8
mln. Eur

Paimta naujų paskolų pinigų
srautams subalansuoti

3,9
mln. Eur

Fondas pinigų surinko
mažiau, nei apmokėjo
išlaidų

2,1
mln. Eur

Metinis fondo
biudžeto rezultatas
teigiamas

131,8 mln. Eur išaugo fondo skola, palyginti su 2015 m.

148,2 mln. Eur sumokėta paskolų palūkanų valstybės biudžetui

2,7–8,0 proc. valstybės biudžetui mokėtų paskolų palūkanų norma

121,2 mln. Eur išmokėta ligos, motinystės (tėvystės), vaiko priežiūros išmokų daugiau, nei surinkta šio socialinio draudimo įmokų

33,3 mln. Eur pajamų
23,7 mln. Eur sąnaudų } neatskleista biudžeto vykdymo ataskaitose

169,9 mln. Eur įsipareigojimų teisingumo negalime patvirtinti, nes liko sąnaudų apskaitos trūkumų dėl kaupimo principo taikymo

SANTRAUKA

Audito tikslas ir apimtis

Vadovaudamiesi Valstybės kontrolės įstatymu¹ ir Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu², atlikome Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 metų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo ir lėšų bei turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimo auditą.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus, tarptautinius audito standartus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito ataskaitoje pateikiami tik audito metu atlikti ir nustatyti dalykai, o nepriklausoma nuomonė dėl konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio, konsoliduotųjų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio pareiškiama audito išvadoje. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (34 psl.).

Pagrindiniai rezultatai

Fondo skola priartėjo prie 4 milijardų eurų ribos, o paskolų palūkanos išliko aukštos

Fondo 2016 metų biudžeto rezultatas pirmą kartą nuo 2008 metų yra teigiamas – pajamos 2,1 mln. Eur viršijo sąnaudas, tačiau kiti finansiniai rodikliai nerodo teigiamos fondo finansinės situacijos: piniginių įplaukų fondas gavo 3,9 mln. Eur mažiau, nei apmokėjo išlaidų, ir turėjo skolintis pinigų srautams subalansuoti ir sukauptai skolai grąžinti. Dėl to fondo skola bankams ir valstybei padidėjo ir priartėjo prie 4 mlrd. Eur ribos, o fondas nėra pajėgus tokios skolos grąžinti ar bent sustabdyti kasmetinį jos didėjimą (2.1 poskyris).

2016 metais palūkanų sąnaudos siekė 149,0 mln. Eur, nes už anksčiau gautas paskolas valstybei mokamos 2,7–8,0 proc. palūkanos išliko aukštos, palyginti su dabartinėje paskolų rinkoje sumažėjusiomis ir nesiekiančiomis 1 proc. palūkanomis. Neturint prievolės į valstybės biudžetą mokėti paskolų palūkanas, 2017 metų fondo biudžeto teigiamas rezultatas galėtų būti 4,5 karto didesnis už planuojamą (2.1 poskyris).

Fondo valdyba netaiko sankcijų (delspinigių) už ne laiku gautas valstybės biudžeto lėšas

Viešojo sektoriaus subjektams, mokantiems fondui valstybinio socialinio draudimo įmokas už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis, netaikyta teisės aktais apibrėžta atsakomybė už socialinio draudimo įmokų mokėjimą ne laiku (2.1 poskyris).

Dėl nepakankamo teisinio reglamentavimo fondo administravimo įstaigos neturi galimybių priskaičiuoti delspinigių už nustatytu laiku nepervestas valstybės biudžeto lėšas išmokoms mokėti ir fondo veiklos sąnaudų, patiriamų apskaičiuojant ir valstybės biudžeto lėšomis mokant išmokas, kompensacijų sumas (2.1 poskyris).

¹ LR valstybės kontrolės įstatymas, 1995-05-30 Nr. I-907 (su vėlesniais pakeitimais), 9 str. 1 d.

² LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212 (su vėlesniais pakeitimais), 30 str.

Nėra aiškių kriterijų, kada valstybės biudžetas turi skirti lėšų valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų trūkumui padengti

Teisės aktuose iki šiol nėra nustatyta objektyvių ir bendrų valstybės biudžeto asignavimų skyrimo Valstybiniam socialinio draudimo fondui kriterijų, dėl priimtų sprendimų padidėjus fondo išlaidoms ar sumažėjus pajamoms. Sprendimas skirti valstybės biudžeto lėšų minimam tikslui priklauso nuo subjektyvaus fondo finansinės padėties vertinimo ir tokiu subjektyviu vertinimu pagrįsto Vyriausybės ir Seimo politinio sprendimo. Didele dalimi dėl tokių priimtų sprendimų susidarė dabartinė fondo skola (2.2 poskyris).

Nėra bendrų valstybinio socialinio draudimo principų, kurie jį išskirtų visoje socialinės apsaugos sistemoje

Įstatymuose numatyta valstybinio socialinio aprūpinimo sistema, kurią turėtų sudaryti aiškiais principais atskirtos valstybinio socialinio draudimo fondo išmokos ir valstybės biudžeto lėšomis apmokamos priemonės, nesukurta, o tokią sistemą numatančio Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo nuostatos neaktualios ir praktikoje nebetaikomos. Valstybinis socialinis draudimas neturi jo išmokas jungiančio tikslo ir principų, kurie juos aiškiau atskirtų nuo iš valstybės biudžeto mokamos socialinės paramos priemonių. Tai sudaro sąlygas fondo lėšomis mokėti socialinės paramos požymių turinčias išmokas (2.3 poskyris).

Įstatyme numatytas socialinio draudimo sistemos tikslas – kompensuoti prarastas pajamas – nėra visai sistemai būdingas požymis

Prarastų darbo pajamų kompensavimo principas netaikomas mokant senatvės pensijas dirbantiems asmenims, vaiko priežiūros išmoką antraisiais vaiko auginimo metais nepriklausomai nuo šios išmokos gavėjo gaunamų pajamų, motinystės ir vaiko priežiūros išmokas atleistiems iš darbo asmenims, visiems asmenims vienodo dydžio vienkartinę išmoką apdraustajam mirus. Minimalių ir maksimalių išmokų dydžių nustatymas mažina ligos ir motinystės išmokų dydžio priklausomybę nuo asmens gauto uždarbio ir atitinkamai sumokėtų jo valstybinio socialinio draudimo įmokų ir nutolina šių išmokų ryšį su įstatyme deklaruojamu prarastų pajamų kompensavimo principu (2.4 poskyris).

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokos nepadengia šio socialinio draudimo išmokoms reikiamos sumos

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų tarifas nėra pakankamas, kad surenkamomis įmokomis būtų padengtas lėšų poreikis teisės aktais nustatytoms ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokoms mokėti. Lėšų trūkumas dengiamas pensijų, nedarbo ir nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokų lėšomis. Tai gali turėti neigiamą poveikį nuo 2018 metų pradedamai pensijų sistemos reformai ir socialinio draudimo rezervinio fondo formavimo procesui (2.5 poskyris).

Fondo surinktomis socialinio draudimo įmokomis finansuojami kiti fondai jiems palankiomis sąlygomis

Aiškiai nenustačius apdraustiesiems dėl draudžiamųjų įvykių apmokamų papildomų išlaidų sąvokos / sąrašo, socialinio draudimo įmokų lėšomis finansuojami aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir pensijų kaupimo fondai jiems palankiomis sąlygomis:

- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija užimtumo didinimo priemonės vykdo nedarbo socialinio draudimo įmokomis finansuojamo Užimtumo fondo ir valstybės biudžeto

(Užimtumo didinimo programos) lėšomis, tačiau toks šių priemonių finansavimo išskaidymas neleidžia objektyviai suplanuoti šiam tikslui reikalingų lėšų, įvertinti bendrų šių lėšų panaudojimo rezultatų (2.6 poskyris).

- Įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus priskaičiavimo reglamentavimas, nustatantis šių įmokų apskaičiavimą ir pervedimą nuo draudėjų deklaruotų socialinio draudimo ir apdraustųjų lėšomis mokamų įmokų, lemia tai, kad įmokas į pensijų fondus Valstybinis socialinio draudimo fondas apskaičiuoja ir pveda neatsižvelgęs į tai, ar draudėjai šiam fondui sumoka minėtas įmokas (2.6 poskyris).

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaitos nėra palyginamos su valstybės ir kitų fondų ataskaitų duomenimis

Dėl teisės aktais nustatytų ir taikomų biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo skirtingų principų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaitoje pateikiamų duomenų nėra galimybės objektyviai palyginti su valstybės ir kitų fondų, tarp jų ir Privalomojo sveikatos draudimo, biudžeto vykdymo ataskaitų duomenimis. Palyginamumas, vienodas ir teisingas jų rodiklių suvokimas yra ypač svarbus Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Seimui priimant fondo biudžeto rezultatui įtakos turinčius sprendimus (2.1 poskyris).

Apskaitant sąnaudas kaupimo principas taikytas iš dalies

Senatvės pensijų ir motinystės išmokų įsipareigojimų suma apskaičiuota nesivadovaujant faktiniais duomenimis, kaupimo principas netaikytas apskaitant kitas socialinio draudimo išmokas, neapskaityti įsipareigojimai išmokėti motinystės išmokų skirtumą, susidariusį Konstituciniam Teismui panaikinus šių išmokų dydžio ribojimą. Todėl finansinės būklės ataskaitoje negalėjome patvirtinti 169 931,4 tūkst. Eur įsipareigojimų (mokėtinų socialinių išmokų), veiklos rezultatų ataskaitoje – socialinių išmokų sąnaudų teisingumo, biudžeto vykdymo ataskaitoje – ligos ir motinystės, pensijų, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išlaidų teisingumo (1.1 ir 1.2 poskyriai).

Nepatvirtinta fondo biudžeto vykdymo apskaitos politika, nustatant detalius tik fondui būdingus apskaitos principus ir operacijas, išimties dėl kaupimo principo taikymo nenustatytos

Kaupimo principas nebuvo nuosekliai taikytas sudarant biudžeto vykdymo ataskaitą – neparodytos menamų palūkanų pajamos ir sąnaudos, susidariusios dėl beprocentių paskolų savikainos ir amortizuotos savikainos skirtumo, nors tokios pajamos ir sąnaudos apskaitytos kaupimo principu sudarytoje veiklos rezultatų ataskaitoje. Todėl negalime patvirtinti, kad biudžeto vykdymo ataskaitoje teisingai neatskleista 33 349,1 tūkst. Eur delpinigių, baudų ir palūkanų pajamų, 23 731,9 tūkst. Eur fondo administravimo įstaigų finansavimo (palūkanų) sąnaudų. Šie nustatyti dalykai turėjo įtakos mūsų nuomonei dėl 2016 m. fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinių teisingumo (1.2 poskyris).

Išvados

1. Einamųjų metų piniginių įplaukų ir išlaidų deficitas, vis didėjanti fondo skola, kurios jis nepajėgus grąžinti, ir mokamos aukštos palūkanos už valstybės biudžeto fondui suteiktas paskolas gali turėti

neigiamos įtakos socialinio modelio teisės aktuose numatytam socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymui.

2. Nebuvo pasiektas naujo socialinio modelio kūrimo metu užsibrėžtas tikslas išgryninti visų draudimo rūšių valstybinio socialinio draudimo principus. Šiuo metu įstatyme įtvirtintas dėl draudžiamąjo įvykio prarastų pajamų kompensavimo principas netaikomas visoms valstybinio socialinio draudimo išmokoms, socialinio draudimo lėšomis sprendžiamos šalies demografinės problemos, palikta įstatymo nuostata dėl papildomų išlaidų, aiškiai neapibrėžus jų sąvokos, leidžia fondo lėšomis dengti su prarastų pajamų kompensavimu nesusijusias išlaidas ne tik apdraustiesiems asmenims.
3. Nenustatyti pakankamo dydžio kiekvienos socialinio draudimo rūšies tarifai, nes iki šiol visų surenkamų socialinių įmokų ir išmokų santykio perviršiu dengiamas ligos ir motinystės socialinio draudimo deficitas. Tai gali neleisti pradėti socialiniame modelyje numatytos pensijų sistemos reformos, kuri užtikrintų galimybę ekonominio pakilimo laikotarpiais mokėti didesnes pensijas.
4. Savo esme vienodų užimtumo didinimo priemonių finansavimo ir atsiskaitymo už pasiektus rodiklius nepagrįstas išskaidymas pagal valstybės biudžeto ir valstybinio socialinio draudimo fondo lėšas neleidžia tinkamai suplanuoti šiam tikslui reikalingų lėšų, įvertinti užimtumo didinimo rodiklių pasiekimo rezultatų.
5. Fondas nuolat susiduria su lėšų trūkumu socialinio draudimo išmokoms mokėti ir tai sprendžia imdamas paskolas ar kitomis kredito įstaigų atlygintinai teikiamomis finansinėmis priemonėmis, tačiau netaiko sankcijų (delspinigių) už ne laiku gautas valstybės biudžeto lėšas.
6. Ankstesnių metų audituose nustatytos klaidos dėl kaupimo principo netaikymo apskaitant socialinio draudimo išmokas ištaisytos iš dalies, neapskaityti įsipareigojimai išmokėti motinystės išmokų skirtumą, susidariusį Konstituciniam Teismui panaikinus šių išmokų dydžių ribojimą. Be to, nuosekliai netaikytas kaupimo principas biudžeto vykdymo apskaitoje, o tai turėjo įtakos mūsų nuomonei dėl 2016 m. fondo konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo: negalėjome patvirtinti įsipareigojimų (mokėtinų socialinių išmokų), socialinių išmokų sąnaudų, delspinigių, baudų ir palūkanų pajamų, fondo administravimo įstaigų finansavimo (palūkanų) sąnaudų. Taip pat dėl taikomų skirtingų apskaitos principų biudžeto vykdymo ataskaitoje pateikiamų duomenų nėra galimybės objektyviai palyginti su valstybės ir kitų fondų, tarp jų ir Privalomojo sveikatos draudimo, biudžeto vykdymo ataskaitų duomenimis.

Rekomendacijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

Siekiant socialinio draudimo sistemos išgryninimo ir tvarumo, socialinio draudimo pensijų sistemos reformos sklandaus įgyvendinimo, socialinio draudimo rezerviniam fondui suformuoti palankių sąlygų sudarymo, ministerija, atsakinga už socialinio draudimo strateginių kryptių koordinavimą, teisės aktų projektų socialinio draudimo politikos srityje rengimą, artimiausiu metu turėtų:

1. Siekiant sukurti valstybinį socialinį draudimą ir socialinę paramą (iš valstybės biudžeto) jungiančią socialinės apsaugos sistemą atlikti teisinio reguliavimo stebėseną vertinant Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo aktualumą ir jo reikalingumą. Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, inicijuoti reikiamus teisinio

- reglamentavimo pokyčius, kad būtų apibrėžta socialinės apsaugos sistema, socialiniam draudimui ir (ar) atskiroms jo rūšims būdingi principai (2 išvada).
2. Atsižvelgiant į nustatytus socialinės apsaugos sistemos ir jos dalies – valstybinio socialinio draudimo – principus, svarstyti papildomų išlaidų apmokėjimo valstybinio socialinio draudimo lėšomis reglamentavimo pagrįstumą. Nusprendus neatsisakyti tokios socialinio draudimo įmokų lėšų panaudojimo galimybės, valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose įstatymuose aiškiai apibrėžti iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų apmokamų papildomų išlaidų sąvoką ir (ar) jų baigtinį sąrašą (2 išvada).
 3. Rengiant ateinančių metų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių įstatymo projektą, suplanuoti tokius valstybinio socialinio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžius, kurie užtikrintų pakankamą finansavimą visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti arba svarstyti valstybės biudžeto lėšomis dengti socialinio draudimo įmokomis nepadengiamą socialinių garantijų kaip valstybės vykdomos demografinės padėties gerinimo ar kitokios socialinės politikos dalį (3 išvada).
 4. Svarstyti klausimą dėl užimtumo rėmimo priemonių finansavimo tik valstybės biudžeto lėšomis. Priėmus sprendimą tęsti šių priemonių finansavimą nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis, sujungti į vieną sistemą priemonių finansavimo šaltinius ir pasiektų rezultatų rodiklius (4 išvada).
 5. Teisės aktuose įtvirtinti galimybę fondo administravimo įstaigoms visais atvejais taikyti sankcijas už teisės aktais nustatytų įmokų ar lėšų fondui pervedimą ne laiku (5 išvada).

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai

6. Kad visiems draudėjams būtų taikomos vienodos sankcijos už valstybinio socialinio draudimo įmokų nemokėjimą teisės aktuose nustatytais terminais, užtikrinti viešojo sektoriaus subjektų mokamų įmokų už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis mokėjimo laiku kontrolę (5 išvada).
7. Patvirtinti fondo biudžeto vykdymo apskaitos politiką, apibrėžiant tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas, kad būtų nuosekliai laikomasi kaupimo principo visose fondo biudžeto pajamų ir išlaidų apskaitos srityse (6 išvada).

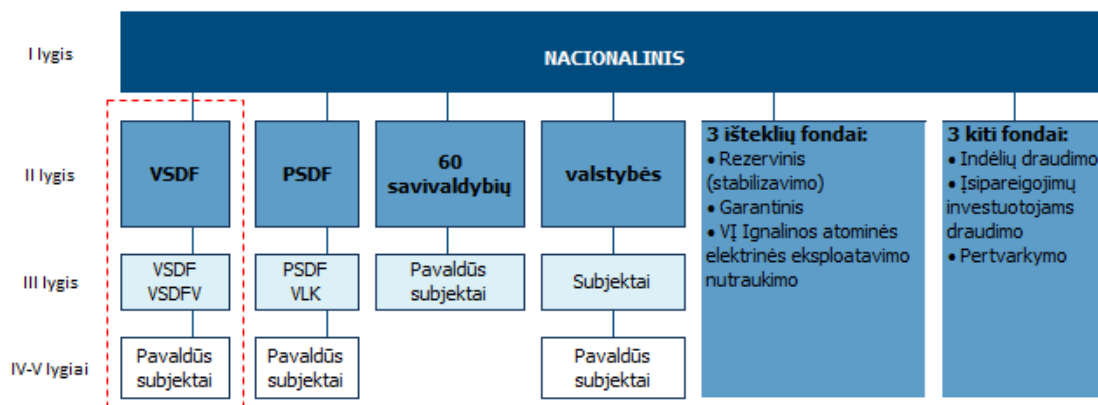
Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (29 psl.).

IŽANGA

Valstybinio socialinio draudimo fondą administruoja ir metinį ataskaitų rinkinį rengia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, fondo valdybos teritoriniai skyriai ir kitos fondo valdybos įstaigos – Užsienio išmokų tarnyba ir Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius. Vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu³, Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinys – tai fondo administravimo įstaigų, fondo ir jo administravimo įstaigų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinys, parengtas kaip vieno viešojo sektoriaus subjekto finansinių ataskaitų rinkinys, ir fondo biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys, kuriame pateikiami šio fondo biudžeto vykdymo duomenys.

Finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose konsoliduojamos 26 subjektų (fondo valdybos administruojamų įstaigų administruojamų 13 išteklių fondų ir 13 fondų administravimo įstaigų) ataskaitos (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Fondo ataskaitos nacionalinio ataskaitų rinkinio sudėtyje

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Fondo metinių ataskaitų rinkinys ne vėliau kaip iki kitų metų spalio 1 dienos teikiamas Vyriausybei, kuri, pritarusi ataskaitų rinkiniui, teikia jį Seimui ne vėliau kaip iki spalio 10 dienos⁴.

Fondo valdymo sistemoje dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, rengianti teisės aktų projektus socialinio draudimo politikos srityje, kontroliuojanti fondo valdybos veiklą, vykdanči kitas šios srities funkcijas, ir fondo taryba, nagrinėjanti ir priimanči sprendimus socialinio draudimo politikos įgyvendinimo klausimais.

Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta, kad minėtas fondas – centralizuoti tiksliniai finansiniai ir materialiniai ištekliai, kurie įtraukiami į apskaitą nuo valstybės ir savivaldybių biudžetų atskirtame Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete ir naudojami valstybiniam socialiniam pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimui finansuoti, valdyti ir administruoti⁵.

³ LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212, 2 str. 21 d.

⁴ Ten pat, 32 str. 7 ir 9 d.

⁵ LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, 2 str. 14 d.

AUDITO REZULTATAI

1. KONSOLIDUOTŲJŲ FINANSINIŲ IR BIUDŽETO VYKDYMO ATASKAITŲ RINKINIAI

1. Iki šiol nėra nustatyta detalių fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų rengimo principų: kokios lėšos priskiriamos fondui, o kokios – fondą administruojančių įstaigų veiklai. Tai leistų parengti teisingas, informatyvias ir objektyvias palyginamas biudžeto vykdymo ir finansines ataskaitas. Šią pastabą teikėme fondo valdybai valstybinio audito ataskaitoje⁶ atlikę fondo 2011 metų auditą. Kad finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose būtų pateikti teisingi duomenys ir jų vartotojams suteikta aiški, neklaidinanti informacija, 2013 metų fondo audito ataskaitoje⁷ teikėme rekomendaciją fondo valdybai inicijuoti fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimus: detalizuoti ataskaitų sudarymo principus ir jų straipsnių paaiškinimus, kuriais remiantis būtų pateikiama visa informacija apie atitinkamų finansinių metų fondo ir jį administruojančių įstaigų veiklos finansavimo šaltinius ir patirtas išlaidas.
2. Fondo valdyba teikė siūlymus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai dėl VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių⁸ keitimo siekiant įgyvendinti auditorių teiktas rekomendacijas⁹. Deja, išdėstant taisyklės naują redakciją¹⁰, į fondo valdybos teiktus siūlymus nebuvo atsižvelgta ir pirmiau minėti klausimai neišspręsti.
3. Fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse detalieji nereglamentavus fondo apskaitos ir ataskaitų sudarymo principų, fondo valdyba turėtų pasitvirtinti fondo biudžeto vykdymo apskaitos politiką, apibrėžiant tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas, kad būtų nuosekliai laikomasi kaupimo principo visose fondo biudžeto pajamų ir sąnaudų apskaitos srityse.

1.1. Apskaitant sąnaudas kaupimo principas taikytas iš dalies

4. Fondo 2011 m. valstybinio audito ataskaitoje¹¹ nurodytos sisteminės apskaitos klaidos dėl kaupimo principo socialinio draudimo išmokų apskaitai netaikymo ištaisytos iš dalies, o tai turi įtakos 2016 m. finansinių ataskaitų teisingumui.
5. Socialinio draudimo išmokų sąnaudoms taikydama kaupimo principą, fondo valdyba įvertino ir apskaitoje užregistravo sukauptas mokėtinas 13 243,9 tūkst. Eur ligos išmokų ir 10 135,6 tūkst. Eur senatvės pensijų sumas ir šių išmokų sąnaudas. Tokią prievolę numato 17-ojo viešojo sektoriaus apskaitos standarto „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ 45 punktas, taip pat fondo valdybai išaiškinimą pateikė ir Finansų ministerija¹². Tačiau mokėtinos sumos apskaičiuotos

⁶ Valstybinio audito 2012-07-17 ataskaita Nr. FA-P-10-2-49.

⁷ Valstybinio audito 2014-09-08 ataskaita Nr. FA-P-10-5-49.

⁸ Patvirtinta LR Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647.

⁹ Fondo valdybos 2016-06-15 raštas Nr. (12.6E) I-3576 LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

¹⁰ LR Vyriausybės 2017-05-10 nutarimas Nr. 346.

¹¹ Valstybinio audito 2012-07-17 ataskaita Nr. FA-P-10-2-49.

¹² LR finansų ministerijos 2016-08-10 raštas Nr. ((6.3-01)-5K-1616335)-6K-1605836 fondo valdybai.

nesivadovaujant faktiniais duomenimis, nors fondą administruojančios įstaigos disponuoja informacija apie prievolės mokėti išmokas atsiradimo datą asmenims, kurie turi teisę gauti tam tikras išmokas, tačiau nėra pateikę prašymo ir sprendimas jiems skirti išmokas nėra priimtas, o pagal istorinius vidutinius duomenis – naujai paskirtų senatvės pensijų vidutinius dydžius, vidutinės vieno ligos atvejo trukmės bei vidutinės vienos ligos dienos išmokos dydžius¹³.

6. Pagal teisės aktuose įtvirtintas teises gauti išmokas, kaupimo principas turėtų būti taikomas ne tik ligos išmokų ir senatvės pensijų, bet ir kitų socialinio draudimo išmokų apskaitai – netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijoms, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ligos išmokoms, netekto darbingumo vienkartinėms ir periodinėms kompensacijoms, periodinėms draudimo išmokoms apdraustajam mirus. Atitinkamai turėtų būti vertinami ir apskaitoje registruojami šių draudimo išmokų rūšių trumpalaikiai įsipareigojimai.
7. Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą¹⁴ dėl motinystės išmokoms taikomo maksimalaus dydžio ribojimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, asmenims, kurie nuo 2016-03-15 įgijo teisę gauti motinystės išmoką, ir šioms išmokoms buvo pritaikyta maksimali Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų 3,2 dydžio išmokos riba, turėjo būti perskaičiuota motinystės išmoka ir iki 2017-06-30 išmokėta susidariusi nepriemoka. Nesilaikant viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų¹⁵ reikalavimų, apskaitoje neužregistruota ir finansinėse ataskaitose neatvaizduota 1 658,8 tūkst. Eur socialinių išmokų (motinystės išmokų) sąnaudų ir su jomis susijusių trumpalaikių įsipareigojimų. 2016 m. finansinės būklės ataskaitoje atvaizduoti 1 658,8 tūkst. Eur mažesni trumpalaikiai įsipareigojimai (II.7 eil. mokėtinos socialinės išmokos), veiklos rezultatų ataskaitoje – 1 658,8 tūkst. Eur mažesnės socialinių išmokų sąnaudos.
8. Kadangi socialinio draudimo išmokų apskaitai tik iš dalies taikytas kaupimo principas¹⁶, finansinės būklės ataskaitoje negalėjome patvirtinti 169 931,4 tūkst. Eur įsipareigojimų (mokėtinų socialinių išmokų), o veiklos rezultatų ataskaitoje – socialinių išmokų sąnaudų teisingumo.

1.2. Biudžeto apskaitoje kaupimo principas taikytas nenuosekliai

9. Fondo biudžeto vykdymo apskaitai ir ataskaitoms taikomi tokie pat principai kaip ir finansinėms ataskaitoms, todėl tie patys pastebėjimai (ataskaitos 1.1 poskyryje nurodyti dėl netinkamo sąnaudų pripažinimo) turi įtakos ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumui: senatvės pensijų ir motinystės išmokų asmenims, kurie turi teisę gauti šias išmokas, tačiau nėra pateikę prašymo ir sprendimas jiems skirti išmokas nėra priimtas, suma apskaičiuota nesivadovaujant faktiniais duomenimis, kaupimo principas¹⁷ netaikytas apskaitant kitas socialinio draudimo išmokas (netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijas, nedarbo, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, nelaimingų atsitikimų darbe ligos išmokas, netekto darbingumo vienkartinės ir periodinės kompensacijas, periodinės draudimo išmokas apdraustajam mirus), neapskaitytos motinystės išmokų sąnaudos, susidariusios Konstituciniam Teismui panaikinus šių išmokų dydžių ribojimą. Kadangi išmokų sąnaudų apskaitai kaupimo principas taikytas iš dalies, negalime

¹³ Valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijų ir ligos išmokų įsipareigojimų skaičiavimo tvarkos aprašas, patvirtintas fondo valdybos direktoriaus 2017-03-08 įsakymu Nr. V-115.

¹⁴ 2016-03-15 Nr. KT8-N5/2016.

¹⁵ 11-ojo VSAFAS „Sąnaudos“ 4 p., 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 45 p., 17-ojo VSAFAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ 45 p.

¹⁶ Kaupimo principas kaip bendrasis apskaitos principas apibrėžtas LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 3 str. 2 d. 6 p. ir 9 str., 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 15.6 ir 23 p., 10-ojo VSAFAS „Kitos pajamos“ 9 p.

¹⁷ Prievolė VSAFAS biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymui taikyti kaupimo principą įtvirtinta LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 3 str. 3 d.

patvirtinti biudžeto vykdymo pajamų ir išlaidų ataskaitoje nurodytų su minėta išmokų dalimi susijusių ligos ir motinystės, pensijų, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išlaidų teisingumo.

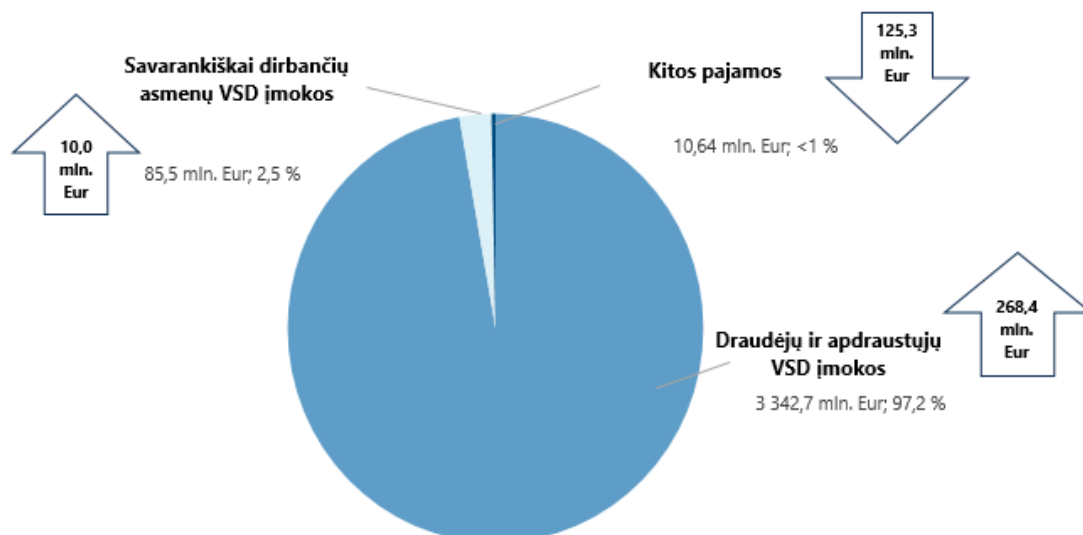
10. Sudarant biudžeto vykdymo ataskaitą, nebuvo nuosekliai taikytas kaupimo principas – neparodytos menamų palūkanų pajamos ir sąnaudos, susidariusios dėl beprocentių paskolų savikainos ir amortizuotos savikainos skirtumo, nors tokios pajamos ir sąnaudos apskaitytos kaupimo principu sudarytoje veiklos rezultatų ataskaitoje. Fondo biudžeto vykdymo apskaitai taikyti kaupimo principą įpareigoja Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 7 ir 8 dalys, 13 straipsnio 2 dalis, taip pat Fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 1 ir 2 priedai, o kaupimo principo netaikymo išimčių nenumatyta nei šiuose VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymą reglamentuojančiuose teisės aktuose, nei fondo apskaitos politikoje, todėl negalime patvirtinti, kad biudžeto vykdymo ataskaitoje teisingai neatskleista 33 349,1 tūkst. Eur delspinigių, baudų ir palūkanų pajamų, 23 731,9 tūkst. Eur fondo administravimo įstaigų finansavimo (palūkanų) sąnaudų.

2. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETAS: PAJAMOS IR IŠLAIDOS

2.1. Fondo biudžeto rezultatas teigiamas, tačiau kiti fondo finansiniai rodikliai nėra optimistiniai

Fondo pajamos

11. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų planas 2016 metais įvykdytas 102,9 proc.: priskaičiuota 3 438,8 mln. Eur pajamų, tai 95,7 tūkst. Eur daugiau, nei planuota, ir 153,1 mln. Eur daugiau nei 2015 m. Didžiausią pajamų dalį – 3 342,7 mln. Eur, arba 97,2 proc., sudarė pagal darbo sutartis dirbančių asmenų ir jų darbdavių VSD įmokos, kurios, palyginti su 2015 m., padidėjo 8,7 proc. (žr. 2 paveikslą). Jų padidėjimui įtakos turėjo 2016 m. 2 proc. išaugęs VSD įmokų mokėtojų skaičius ir 8,8 proc. didesnės apdraustųjų vidutinės mėnesio pajamos, nuo kurių skaičiuojamos VSD įmokos.

2 pav. VSDF 2016 m. pajamų struktūra ir pokytis, palyginti su 2015 m.

Šaltinis – VSDF 2016 m. ir 2015 m. konsoliduotosios biudžeto vykdymo ataskaitos

12. Ankstesnio audito metu nustatėme¹⁸, kad fondo valdyba netaikė teisės aktų reikalavimų, reglamentuojančių atsakomybę už socialinio draudimo įmokų mokėjimą ne laiku, kadangi draudėju nelaikė asignavimų valdytojo – Kultūros ministerijos, kuri moka įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus meno kūrėjus, ir neskaičiavo delspinigių už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio ir sveikatos draudimo įmokas. Fondo valdyba įsipareigojo nuo 2014 m. įstaigoms, atstovaujančioms valstybei ir mokančioms socialinio draudimo įmokas už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis, taikyti teisės aktuose numatytas atsakomybės priemones – skaičiuoti delspinigius už įmokų mokėjimą ne laiku.
13. 2016 metų auditas atskleidė, kad fondo valdyba visgi nesilaiko priimto įsipareigojimo ir neskaičiuoja delspinigių draudėjui, turinčiam prievolę mokėti socialinio draudimo įmokas už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis, nepervedus įmokų nustatytais terminais: Kultūros ministerijai – už pavėluotą socialinio draudimo įmokų pervedimą už meno kūrėjo statusą turinčius asmenis, Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centrui – už asmenis, kurie mokosi pataisos pareigūnų švietimo įstaigoje pagal profesinio mokymo programas (kursantus)¹⁹. Kitų draudėjų atžvilgiu fondo valdyba ir jos teritoriniai skyriai taiko visas įstatymuose numatytas sankcijas, todėl viešojo sektoriaus subjektų nemotyvuotas atleidimas nuo delspinigių nepagrįstas nei teisės aktais, nei faktinėmis aplinkybėmis. Taip pažeidžiamos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalies nuostatos dėl delspinigių priskaičiavimo už pavėluotai į fondą pervestas socialinio draudimo įmokas. Įplaukų gavimas laiku fondui svarbus siekiant subalansuoti pinigų srautus socialinio draudimo išmokoms mokėti ir mažinti paskolų šiam tikslui poreikį. Delspinigių nepriskaičiavimas neveikia prevenciškai kaip įmokų mokėjimą laiku užtikrinanti priemonė ir leidžia subjektams nesilaikyti finansinės drausmės.
14. Atsižvelgus į ankstesnio audito metu teiktus pastebėjimus, 2016 m. tobulintas teisinis reglamentavimas²⁰ dėl delspinigių priskaičiavimo Privalomojo sveikatos draudimo, Užimtumo ir pensijų kaupimo fondams už nustatytu laiku VSDF nepervestas veiklos sąnaudų kompensacijas už

¹⁸ Valstybinio audito 2013-07-12 ataskaita Nr. FA-P-10-4-80, 1.1.1 skirsnis.

¹⁹ Atsižvelgusi į auditorių pastabas, fondo valdyba apskaičiavo delspinigius. Mokymų centras už 2016 m. spalio ir gruodžio mėn. laiku nesumokėtas įmokas delspinigius fondui sumokėjo 2017-04-27, Kultūros ministerija už 2016 m. sausio ir liepos mėn. laiku nesumokėtas įmokas delspinigius fondui sumokėjo 2017-05-19.

²⁰ LR valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 pakeitimo įstatymas, 2016-06-29 Nr. XII-2508, 25 str. 4 d.

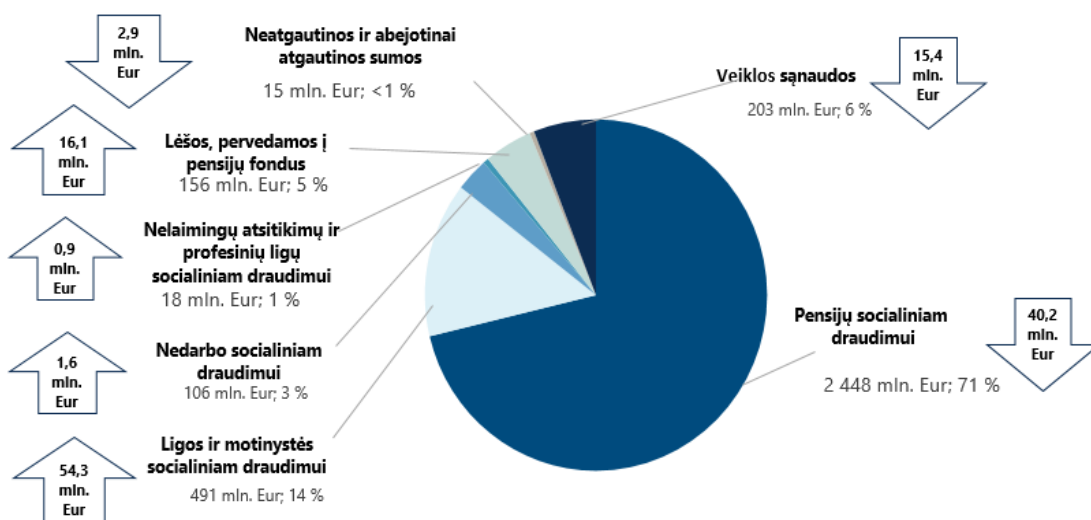
teisės aktais nustatytų įmokų surinkimą ir pervedimą šiems fondams. Tačiau iki šiol teisės aktuose nėra nustatyta galimybė priskaičiuoti delspinigius viešojo sektoriaus subjektams už ne laiku pervestas valstybės biudžeto lėšas išmokoms mokėti ir VSDF veiklos sąnaudų, patiriamų apskaičiuojant ir mokant šias išmokas, kompensacijų sumas. Taip fondas praranda galimybę priskaičiuoti delspinigius Krašto apsaugos ministerijai už ne laiku pervestas veiklos sąnaudų, patiriamų mokant šios ministerijos paskirtas pareigūnų ir karių valstybines pensijas, kompensacijas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai – už valstybės biudžeto lėšomis mokamų įmokų apskaičiavimą, mokėjimą ir pristatymą.

15. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų teisės aktuose įtvirtinti galimybę fondo administravimo įstaigoms visais atvejais taikyti sankcijas už teisės aktais nustatytų įmokų ar lėšų fondui pervedimą ne laiku, o fondo valdyba užtikrinti viešojo sektoriaus subjektų mokamų įmokų už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis mokėjimo laiku kontrolę.

Fondo sąnaudos

16. Fondo biudžeto priskaičiuotos sąnaudos 2016 metais siekė 3 436,8 mln. Eur, t. y., 2,2 mln. Eur mažesnės, nei planuota, tačiau 14,3 mln. Eur didesnės nei 2015 m. Didžiausią dalį, 71,2 proc., arba 2 448,0 mln. Eur, visų fondo sąnaudų sudarė sąnaudos pensijų socialiniam draudimui. Net 12,4 proc., arba 54,3 mln. Eur, palyginti su 2015 m., išaugo ligos ir motinystės socialinio draudimo sąnaudos (žr. 3 paveikslą).

3 pav. VSDF 2016 m. sąnaudų struktūra ir pokytis, palyginti su 2015 m.

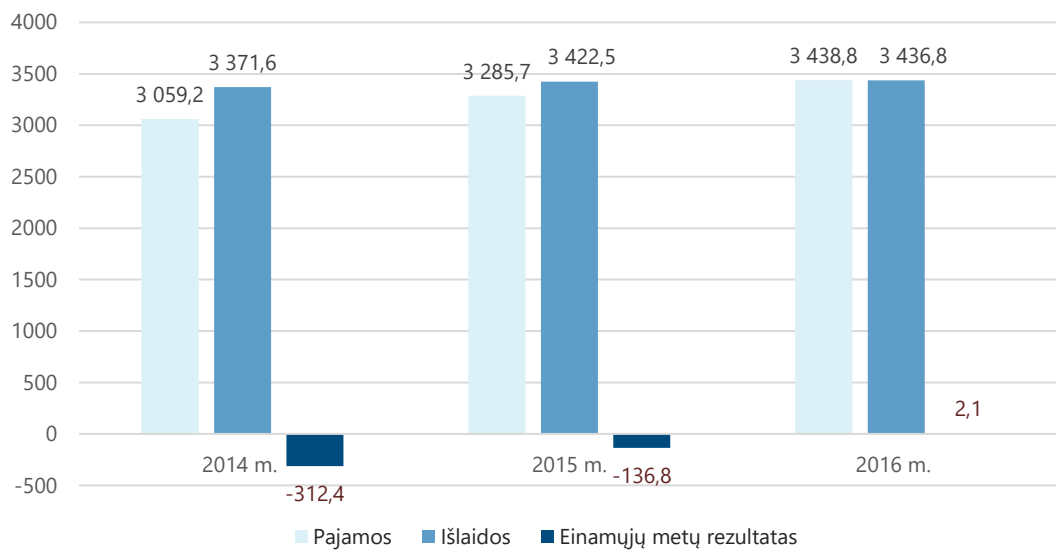

Šaltinis – VSDF 2016 m. ir 2015 m. konsoliduotosios biudžeto vykdymo ataskaitos

17. Sąnaudų didėjimui, palyginti su 2015 m., įtakos turėjo išmokų gavėjų skaičiaus padidėjimas, bazinės pensijos padidėjimas nuo 112 iki 120 Eur, einamųjų metų draudžiamųjų pajamų padidėjimas nuo 445 iki 476 Eur.

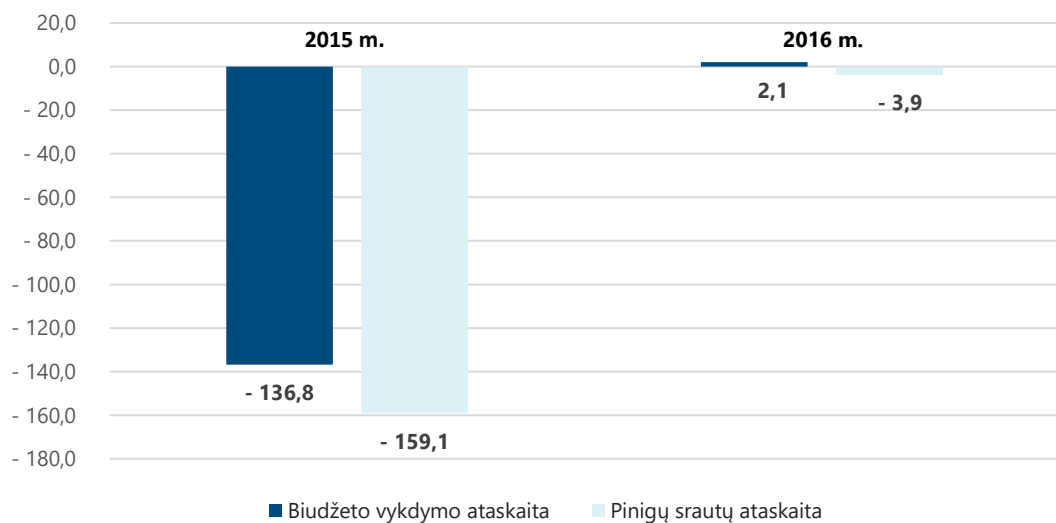
Fondo metinis rezultatas

18. Einamųjų 2016 metų fondo biudžeto rezultatas pirmą kartą nuo 2008 m. yra teigiamas – priskaitytos pajamos viršijo sąnaudas 2,1 mln. Eur (žr. 4 paveikslą).

4 pav. VSDF biudžeto rezultato kitimas 2014–2016 m., mln. Eur

Šaltinis – VSDF konsoliduotosios biudžeto vykdymo ataskaitos

19. Tačiau vertinant fondo pagrindinės veiklos 2016 m. pinigų srautus, įplaukų ir išlaidų balansas yra neigiamas: įplaukų²¹ gauta 3,9 mln. Eur mažiau, nei patirta išlaidų²² (žr. 5 paveikslą).

5 pav. VSDF biudžeto vykdymo rezultatų kitimas 2015–2016 m., mln. Eur

Šaltinis – VSDF konsoliduotosios biudžeto vykdymo ataskaitos

²¹ Draudėjų, apdraustųjų, savarankiškai dirbančių, savanoriškojo draudimo VSD įmokos – 3 393,8 mln. Eur, delspinigiai, baudos ir palūkanos – 1,1 mln. Eur, kitos veiklos pajamos – 11,3 mln. Eur, valstybės biudžeto asignavimai – 104,8 mln. Eur. Iš viso pagrindinės veiklos įplaukų – 3 510,9 mln. Eur.

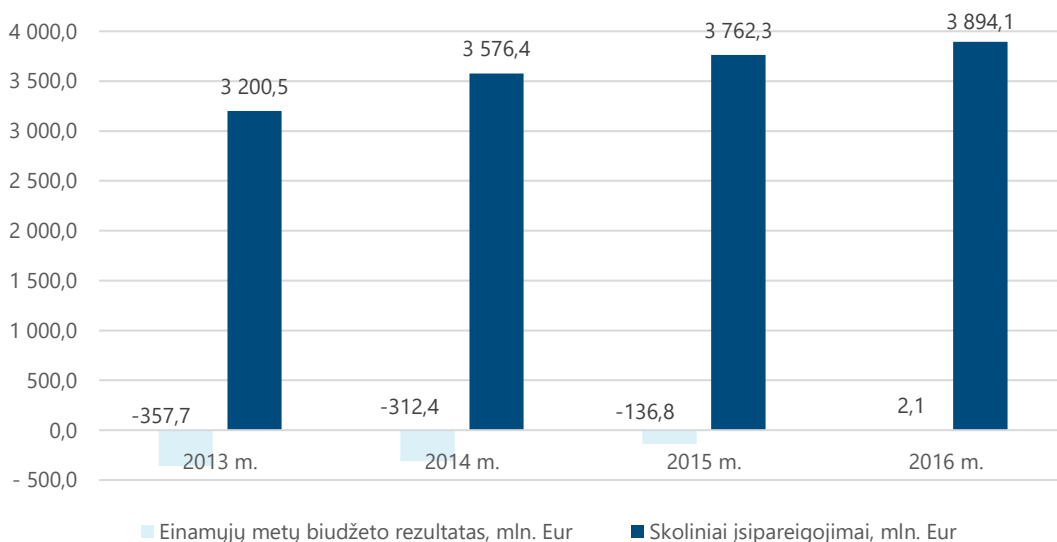
²² Pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų VSD išmokos – 3 117,9 mln. Eur, Užimtumo ir pensijų kaupimo fondų finansavimas – 182,1 mln. Eur, fondo veiklos sąnaudos (neįtraukti investicinės (-5,1 mln. Eur) ir finansinės fondo veiklos (131,7 mln. Eur) pinigų srautai) – 214,8 mln. Eur. Iš viso pagrindinės veiklos išlaidų – 3 514,9 mln. Eur.

20. Pakartotinai²³ atkreipiame dėmesį, kad, esant nevienodam teisiniam reglamentavimui dėl biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo viešajame sektoriuje, VSDF pajamų ir išlaidų ataskaita sudaroma kitu, t. y., kaupimo, principu nei valstybės ir kitų fondų, tarp jų ir Privalomojo sveikatos draudimo, ataskaitos, kurios sudaromos pinigų principu, todėl šioje ataskaitoje pateikiami VSDF biudžeto vykdymo duomenys objektyviai nepalyginami su kitų viešojo sektoriaus subjektų biudžeto vykdymo ataskaitų duomenimis.
21. Į fondo biudžeto vykdymo ataskaitą įtraukiamos tik fondo pagrindinės veiklos pajamos ir išlaidos, todėl nėra nurodomos fondo veikloje naudojamo turto įsigijimo išlaidos, kurios 2016 m. siekė 5,1 mln. Eur, nenurodomas einamųjų metų finansinės veiklos rezultatas – 131,8 mln. Eur fondo skola ir pan. Mūsų nuomone, valstybės, VSDF ir kitų fondų, kurių rodiklių įstatymus tvirtina Seimas, palyginamumas, vienodas ir teisingas jų rodiklių suvokimas yra ypač svarbus Vyriausybei ir Seimui priimant fondo biudžeto rezultatui įtakos turinčius sprendimus.

Fondo skola priartėjo prie 4 mlrd. Eur ribos, o paskolų palūkanos liko aukštos

22. Daug metų fondo biudžeto deficitas mažėjo, o 2016 metų biudžetas buvo perteklinis, tačiau tai nesustabdė skolinių įsipareigojimų didėjimo. Pinigų srautams subalansuoti ir paskoloms gražinti fondo valdyba 2016 m. paėmė 728,7 mln. Eur naujų paskolų, o skolos likutis metų pabaigoje išaugo 3,5 proc. ir pasiekė 3 894,1 mln. Eur (žr. 6 paveikslą). Fondo 2017 metų biudžeto rezultatas planuojamas 31,5 mln. Eur perteklinis, tačiau pinigų srautų subalansavimui numatoma pasiskolinti 550,7 mln. Eur, kurių 84 proc., arba 462,2 mln. Eur, bus panaudoti ankstesnių iš Finansų ministerijos gautų paskolų grąžinimui, likusi dalis – iš komercinių bankų gautų paskolų grąžinimui. Tai rodo, kad fondas nėra pajėgus pats padengti susikaupusius skolinius įsipareigojimus.

6 pav. VSDF skolinių įsipareigojimų kitimas 2013–2016 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDFV pateiktus duomenis

²³ Pastebėjimai teikti valstybinio audito 2012-07-17 ataskaitos Nr. FA-P-10-2-49 II dalyje; 2012-05-21 rašte Nr. S-(60-2442)-1137 LR finansų ministerijai.

23. Didžiausią dalį, 92,3 proc., fondo skolinių įsipareigojimų likučio sudaro iš Finansų ministerijos gautos ilgalaikės paskolos, 2016 m. siekiančios 3 593,8 mln. Eur, o likusius 7,7 proc., arba 300,3 mln. Eur – iš komercinių bankų gautos paskolos.
24. Vis didesnė piniginių įplaukų, reikalingų subalansuoti fondo pinigų srautus, dalis yra padengiama Finansų ministerijos suteiktomis ilgalaikėmis paskolomis. Iš Finansų ministerijos gautų paskolų likutis 2016 m. išaugo 6,6 proc., palyginti su 2015 m., atitinkamai iš komercinių bankų gautų paskolų likutis 2016 m. mažėjo 22,9 proc. (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. VSDF paskolų likučio struktūra 2016 m. ir kitimo tendencijos

Eil. Nr.	Rodikliai	2015 m., mln. Eur	2016 m., mln. Eur	2016–2015 m. kitimas, proc.	2016 m. struktūra, proc.
1.	Paskolų likutis, iš viso	3 762,3	3 894,1	3,5	100,0
2.	Iš Finansų ministerijos	3 372,6	3 593,8	6,6	92,3
3.	Iš komercinių bankų	389,7	300,3	-22,9	7,7

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDFV pateiktus duomenis

25. Nuo 2014 m. Finansų ministerija fondui teikia beprocentes paskolas, o iš komercinių bankų gautų paskolų palūkanoms dengti kasmet skiriami valstybės biudžeto asignavimai. Tam 2016 m. panaudota 763,6 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų.
26. Ankstesnio audito metu atkreipėme dėmesį²⁴, kad beprocentių Finansų ministerijos teikiamų paskolų bei valstybės biudžeto asignavimų nepakako padengti su fondo skoliniais įsipareigojimais susijusias fondo sąnaudas. Fondas, nepasinaudojęs teisės aktais²⁵ nustatytais galimybėmis anksčiau laiko grąžinti iki 2014 m. gautas paskolas su aukštesnėmis palūkanų normomis, ne tik nesumažino 2015 m. fondo biudžeto deficito dėl palūkanų sąnaudų, bet ir padidino fondo įsipareigojimus. Ši situacija nepasikeitė ir 2016 m. – fondo valdyba Finansų ministerijai mokėjo 2,73–8,00 proc. palūkanas už 2009–2013 m. gautas paskolas, kurių išlaidos 2016 m. sudarė 148,2 mln. Eur, t. y., 68,9 proc. visų fondo pagrindinės veiklos išlaidų (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. VSDF sumokėtų palūkanų struktūra 2016 m. ir kitimo tendencijos

Eil. Nr.	Rodikliai	2015 m., mln. Eur	2016 m., mln. Eur	2017 m. prognozė, mln. Eur	2016–2015 m. kitimas, proc.	2016 m. struktūra, proc.
1.	Sumokėta palūkanų, iš viso	149,3	149,0	112,7	-0,2	100,0
2.	Finansų ministerijai	147,9	148,2	110,7	0,2	99,5
3.	Komerciniams bankams	1,4	0,8	2,0	-42,9	0,5

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDFV pateiktus duomenis

27. Iki 2014 m. iš Finansų ministerijos gautų paskolų likutis 2016-12-31 sudarė 2 110,9 mln. Eur. Nuo 38,3 proc. šios skolos 2017 m. bus mokamos 7,72–8,00 proc., o nuo 50,7 proc. sumos – 4,32–5,56 proc. siekiančios palūkanos. Fondo valdybos duomenimis, iš viso palūkanų sąnaudos už šias paskolas 2017 m. turėtų siekti 110,7 mln. Eur. Palūkanų sąnaudos bus dengiamos fondo biudžeto lėšomis, todėl turės įtakos fondo biudžeto rezultatui. Fondui neturint prievolės į valstybės biudžetą

²⁴ Valstybinio audito 2016-09-30 ataskaita Nr. FA-P-3-4-1, 1.10 poskyris.²⁵ LR Vyriausybės 2014-07-30 nutarimas Nr. 757 „Dėl LR Vyriausybės 2001-06-04 nutarimo Nr. 667 „Dėl valstybės perskolinamų paskolų ir valstybės garantijų teikimo, suteiktų perskolinamų paskolų grąžinimo ir valstybės garantijų administravimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo, 191 p.; LR finansų ministro 2014-12-01 įsakymu Nr. 1K-410 patvirtintas Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos aprašas, 12 p.

mokėti palūkanas už Finansų ministerijos suteiktas paskolas, 2017 m. fondo biudžeto teigiamas rezultatas galėtų būti 4,5 karto didesnis, nei planuojama.

28. Fondo valdyba 2016 m. didžiąją dalį, t. y., 71 proc., komerciniams bankams grąžinamų paskolų perfinansavo kitomis iš komercinių bankų gautomis paskolomis su aukštesnėmis metinių palūkanų normų maržomis: komerciniams bankams 2016 m. grąžintų paskolų metinių palūkanų normų maržos siekė nuo 0,40 iki 0,44 proc., o naujų 2016 m. gautų paskolų – nuo 0,69 iki 0,83 proc. Kadangi komercinių bankų paskolų palūkanas dengia valstybės biudžetas, 2017 m. fondo pinigų srautams subalansuoti reikiamą 550,7 mln. Eur sumą skolins Finansų ministerija, fondui nebeprisimant naujų skolinių įsipareigojimų iš komercinių bankų.
29. Vyriausybės programos įgyvendinimo plane²⁶ numatyta 2017 metais Valstybinio socialinio draudimo fondo balanse susikaupusią 3,9 mlrd. Eur skolą perkelti į valstybės biudžetą, tačiau nenumatytas siekis sustabdyti palūkanų mokėjimą ar mažinti mokamų palūkanų sumas už paskolas, paimtas iš Finansų ministerijos.

2.2. Nėra aiškių kriterijų, kada valstybės biudžetas turi skirti lėšų valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų trūkumui padengti

30. Teisės aktai iki šiol aiškiai nenumato imperatyvios nuostatos padengti dėl priimamų politinių sprendimų susidariusį VSDF pajamų trūkumą, kuris jau būna akivaizdus fondo biudžeto tvirtinimo metu. Valstybinio socialinio draudimo išmokų dydžiai priklauso nuo politinių sprendimų ir noro juos didinti, nors tai ne visada atitinka VSDF finansines galimybes. Įstatymų nuostatos dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir valstybės biudžeto santykių iki šiol nėra pakankamai aiškos ir suderintos. Didėjant tam tikroms valstybinio socialinio draudimo išmokoms ir tęsiant dalies valstybinio socialinio draudimo įmokų pervedimą pensijų kaupimo bendrovėms, atitinkamai šio draudimo išlaidų didėjimas ir pajamų mažėjimas nekompensuojami. Šis klausimas išsamiai įvertintas VSDF 2015 m. valstybinio audito ataskaitoje²⁷, jokių esminių pokyčių tiksliau apibūrinant valstybės biudžeto ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto santykius neįvyko.

Valstybės biudžeto asignavimų skyrimo VSDF reglamentavimas

Asignavimai iš valstybės biudžeto gali būti skiriami, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja kurios nors socialinio draudimo rūšies išlaidos arba sumažėja pajamos, o socialinio draudimo įmokų tarifai šiai socialinio draudimo rūšiai nekeičiami arba keičiami nepakankamu dydžiu (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 23 straipsnio 4 dalis).

Asignavimai iš valstybės biudžeto fondo biudžetui skiriami atsižvelgiant į fondo finansinę padėtį, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja fondo išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai atskiroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai. Sprendimą dėl šių papildomų asignavimų priima Seimas, tvirtindamas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų atitinkamų metų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą ir fondo biudžetą atitinkamiems biudžetiniams metams (Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 4 straipsnio 4 dalis).

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų trūkumas, atsiradęs dėl Pensijų sistemos reformos įstatymo įgyvendinimo, gali būti finansuojamas Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo nustatyta tvarka iš lėšų, gautų pardavus valstybės turtą, taip pat valstybės biudžeto lėšų ir kitų finansavimo šaltinių. Šie asignavimai Valstybinio socialinio

²⁶ LR Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“.

²⁷ Valstybinio audito 2016-09-30 ataskaita Nr. FA-P-10-3-4-1, 1.3 poskyris.

draudimo fondui nustatomi kasmet tvirtinant Valstybinio socialinio draudimo fondo ir valstybės biudžetus (Pensijų sistemos reformos įstatymo 9 straipsnis).

31. Atkreiptinas dėmesys, kad Seimui nuo 2016 m. panaikinus²⁸ galimybę VSDF biudžeto lėšų trūkumą, atsiradusį dėl dalies pensijų socialinio draudimo įmokų pervedimo pensijų kaupimo bendrovėms, finansuoti iš lėšų, gautų pardavus valstybės turtą, įstatymo nuostata dėl tokios fondo finansavimo galimybės išliko²⁹.
32. Pažymėtina, kad, net esant neigiamam surenkamų įmokų ir mokamų išmokų balansui, nuo 2015 m. buvo padidintos ligos išmokos³⁰, o 2014 m. valstybės biudžeto lėšomis jau nekompensuojamas VSDF biudžeto lėšų trūkumas, susidarantis dalį valstybinio socialinio draudimo įmokų pervedant privačioms pensijų kaupimo bendrovėms. Socialinio draudimo fondo pensijų įmokų ir išmokų senatvės pensijoms dydžių skirtingo mažėjimo disbalansas ir jo priklausomybė nuo II pakopos pensijų kaupimo sistemos dalyvių skaičiaus ir jų amžiaus buvo numatytas Pensijų sistemos reformos koncepcijoje. Tačiau skaičiavimai, kurie dėl pensijų sistemos reformos padėtų nustatyti kasmetinį prognozuojamą VSDF socialinio draudimo pensijų įmokų pajamų ir išlaidų senatvės pensijoms sumažėjimų balansą, neatliekami ir fondo valdybos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ar Finansų ministerijos nevertinami svarstant valstybės biudžeto lėšų poreikį pensijų sistemos reformai kompensuoti.
33. Valstybės biudžeto asignavimų skyrimas VSDF pajamų trūkumui dėl padidėjusių socialinio draudimo išlaidų arba sumažėjusių pajamų teisės aktuose numatytų objektyvių kriterijų neturi ir priklauso nuo politinių sprendimų. Dabartinė fondo skola didele dalimi susidarė dėl tokių priimtų sprendimų³¹, pavyzdžiui: 2008–2009 m. priimti sprendimai padidinti bazinę pensiją ir draudžiamąsias pajamas, mokėti didesnes motinystės (tėvystės) išmokas ir pailginti jų mokėjimo laiką padidino VSDF išlaidas, tačiau asignavimų neskirta, o socialinio draudimo įmokų tarifai keisti nebuvo; lėšų, viršijančių gautas nedarbo socialinio draudimo įmokas, pervedimas į Užimtumo fondą, taip pat su nedarbo išmokų mokėjimu nesusijusių išlaidų – užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių įstaigų išlaikymu, dengimas VSDF lėšomis.

2.3. Nėra bendrų valstybinio socialinio draudimo principų, kurie jį išskirtų visoje socialinės apsaugos sistemoje

34. Nuo Lietuvos Respublikos valstybės atkūrimo pradžios buvo bandoma kurti valstybinio socialinio aprūpinimo sistemą, sudarytą iš dviejų dalių – privalomojo valstybinio socialinio draudimo, kurį sudaro valstybinio socialinio draudimo lėšos, ir socialinio aprūpinimo ir socialinės šalpos (paramos) iš valstybės biudžeto lėšų³². Skirtingi finansavimo šaltiniai turėjo sukurti dvi tam tikrų išskirtinių bruožų ir aiškius tarpusavio sąveikos taškus turinčias socialinio aprūpinimo sistemos dalis. Valstybės kontrolė dar 2011 metais siūlė³³ aiškiau reglamentuoti socialinės paramos iš valstybės biudžeto ir valstybinio socialinio draudimo sistemą³⁴, tačiau jokių su tuo susijusių sprendimų iki šiol nepriimta. Aiškos valstybės biudžeto lėšomis mokamos paramos ir valstybinio

²⁸ LR Seimo 2015-11-17 nutarimu Nr. XII-2020 patvirtinti Rezervinio (stabilizavimo) fondo nuostatai, 9 p.

²⁹ LR pensijų sistemos reformos įstatymas, 2002-12-03 Nr. IX-1215, 9 str.

³⁰ LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 14 str. pakeitimo įstatymas, 2014-11-13 Nr. XII-1329.

³¹ Valstybinio audito 2012-07-17 ataskaita Nr. FA-P-10-2-49, 1.3 poskyris.

³² LR valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, 1990-10-23 Nr. I-696, 4 str.

³³ Valstybinio audito 2011-05-09 ataskaita Nr. VA-P-10-1-5 „Socialinės paramos sistema“.

³⁴ Valstybinio audito 2009-12-08 ataskaita Nr. VA-P-10-2-23 „Valstybinio socialinio draudimo sistema“.

socialinio draudimo išmokų suderinimo sistemos nebuvimas sudaro sąlygas neturintiems reikiamo draudimo stažo apdraustiesiems vieną išmoką mokėti iš valstybės biudžeto, kitą – iš valstybinio socialinio draudimo lėšų.

Neturintiems reikiamo draudimo stažo asmenims mokamų išmokų iš skirtingų šaltinių pavyzdys

Iki 2017-01-01 galiojusioje Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo redakcijoje ligos, motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokas gauti turėjo teisę ir apdraustieji asmenys iki 26 metų, kurie neįgijo nustatyto stažo dėl to, kad mokėsi pagal bendrojo ugdymo, profesinio mokymo programą ar studijavo aukštosiose mokyklose pagal nuolatinės formos studijų programą, o draudžiamasis įvykis įvyko per 12 mėnesių nuo baigimo. Nuo 2017-01-01 įsigaliojusioje įstatymo redakcijoje nebeliko šios galimybės gauti motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokas neturint reikiamo įstatyme numatyto stažo, tokie asmenys turi kreiptis dėl iš valstybės biudžeto mokamos socialinės paramos.

Tačiau įstatymo 8 str. 2 d. apibrėžiant teisę gauti ligos išmoką ši galimybė ją gauti neturint nustatyto draudimo stažo palikta: ligos išmoką turi teisę gauti ir apdraustieji asmenys iki 26 metų, kurie iki laikinojo nedarbingumo pradžios dienos neįgijo stažo dėl to, kad mokėsi, o laikinasis nedarbingumas prasidėjo per 6 mėnesius nuo mokymosi programų baigimo.

35. Tokia neišgryninta valstybinio socialinio draudimo sistema nėra patraukli, nemotyvuojanti sąžiningai mokėti VSD įmokų, nes jų nemokėję asmenys gali gauti panašias socialinės apsaugos priemones iš valstybės biudžeto.
36. Valstybinis socialinis draudimas neturi jo išmokas jungiančio tikslo ir principų, kurie juos aiškiau atskirtų nuo iš valstybės biudžeto mokamos socialinės paramos priemonių ir tai neleidžia išgryninti siekiamų valstybinio socialinio draudimo sistemos tikslų. Neturint bendro tikslo, VSDF lėšomis bandoma spręsti valstybės socialines problemas (pavyzdžiui, didesnėmis motinystės išmokomis gerinti Lietuvos demografinę padėtį, spręsti užimtumo problemas), tačiau tokie sprendimai neatitinka valstybinio socialinio draudimo fondo finansinių galimybių. Valstybinio socialinio draudimo sistema yra priklausoma nuo nenuoseklių politinių sprendimų priėmimo arba delsimo priimti reikiamus sprendimus, nes tiek valstybinio socialinio draudimo, tiek socialinio aprūpinimo iš valstybės biudžeto lėšų pokyčiai nėra derinami su bendrą valstybės socialinio aprūpinimo sistemą nustatyti turinčiu įstatymu.
37. Šešiolika metų nekeičiamo Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo nuostatos yra mažai aktualios ir beveik netaikomos teismų ar kitoje praktikoje, neatitinka kitų galiojančių įstatymų nuostatų³⁵. Šis įstatymas nė nebuvo minimas naujo socialinio modelio kūrimo dokumentuose. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų įvertinti Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo poveikį visuomeniniams santykiams ir jo reikalingumą atliekant teisinio reguliavimo stebėseną. Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, inicijuoti reikiamus teisinio reglamentavimo pokyčius, kad būtų apibrėžti ir aiškiai įvardyti pagrindiniai socialinės apsaugos sistemos principai, siekiant atskirti valstybinio socialinio draudimo ir socialinės paramos dalis.

³⁵ Pvz., valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifus nustato LR Seimas, o ne LR Vyriausybė, kaip numatyta šiame įstatyme.

2.4. Įstatyme numatytas socialinio draudimo sistemos tikslas – kompensuoti prarastas pajamas – nėra visai sistemai būdingas požymis

38. Įstatymas valstybinį socialinį draudimą apibūdina kaip valstybinės socialinės apsaugos sistemos dalį, kurios priemonėmis visiškai ar iš dalies kompensuojamos apdraustiesiems asmenims ir įstatymų nustatytais atvejais jų šeimų nariams dėl draudžiamųjų įvykių prarastos darbo pajamos arba apmokamos papildomos išlaidos³⁶. Tačiau dėl draudžiamųjų įvykių prarastų pajamų kompensavimas nėra visas valstybinio socialinio draudimo išmokas jungiantis ir valstybinio socialinio draudimo paskirtį apibūdinantis požymis, nes taikomas ne visoms valstybinio socialinio draudimo išmokoms.
39. Lietuvos Respublikos Seimas 2011 m. patvirtinęs valstybinio socialinio draudimo ir pensijų sistemos pertvarkos gaires³⁷ nurodė priemonę – naujoje sistemoje numatyti tik tokias valstybinio socialinio draudimo išmokas, kuriomis asmenims kompensuojamos dėl draudžiamąjo įvykio prarastos pajamos, nuo kurių buvo apskaičiuotos ir sumokėtos socialinio draudimo įmokos. Kuriant naują Lietuvos socialinį modelį buvo siekiama tobulinti valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančius teisės aktus tam, kad būtų sudaromos objektyvios prielaidos kuriant tvaresnę, skaidresnę ir adekvačias išmokas garantuojančią valstybinio socialinio draudimo sistemą. Tuo tikslu buvo svarbu išgryninti pagrindinius valstybinio socialinio draudimo principus tam tikrose draudimo rūšyse³⁸. Mūsų nuomone, šio iškelto tikslo tinkamai atlikti nepavyko – bendrais ir teisės aktuose nurodytais principais paremta valstybinio socialinio draudimo sistema, kurios išmokos turi išskirtinių ir jas jungiančių požymių, nesukurta.
40. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų parengti valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančių įstatymų projektus, patikslinančius valstybinio socialinio draudimo sistemos ir valstybinio socialinio draudimo rūšių principus.
41. 2.4.1–2.4.4 skirsniuose pateikiame pastebėjimus dėl socialinio draudimo tikslo – apdraustiesiems asmenims ir įstatymų nustatytais atvejais jų šeimų nariams dėl draudžiamųjų įvykių kompensuoti prarastas darbo pajamas arba apmokėti papildomas išlaidas, taikymo apskaičiuojant ir mokant socialinio draudimo išmokas.

2.4.1. Pensijų socialinio draudimo išmokos

42. Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatyme visam valstybiniam socialiniam draudimui taikytinas prarastų pajamų kompensavimo principas nėra įtvirtintas ir pensijų socialinio draudimo išmokoms taikomas tik iš dalies. Jei senatvės pensijų atveju galime laikyti, kad draudžiamųjų pajamų netekusiam asmeniui iš dalies kompensuojamos jo prarastos darbo pajamos, tai senatvės pensijų mokėjimo dirbantiems asmenims ir kitų pensijų išmokų atvejais šis socialinio draudimo principas nėra taikomas.
43. Valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose teisės aktuose neapibrėžta pensijos sąvoka ir kriterijai, pagal kuriuos viena ar kita išmoka priskiriama pensijoms. Tai sudaro prielaidas įvairias išmokas vadinti pensijomis ir mokėti jas iš pensijų socialinio draudimo lėšų. Pensijų socialinio draudimo įstatymu nustatytos keturios pensijų rūšys: senatvės, netekto darbingumo, našlių,

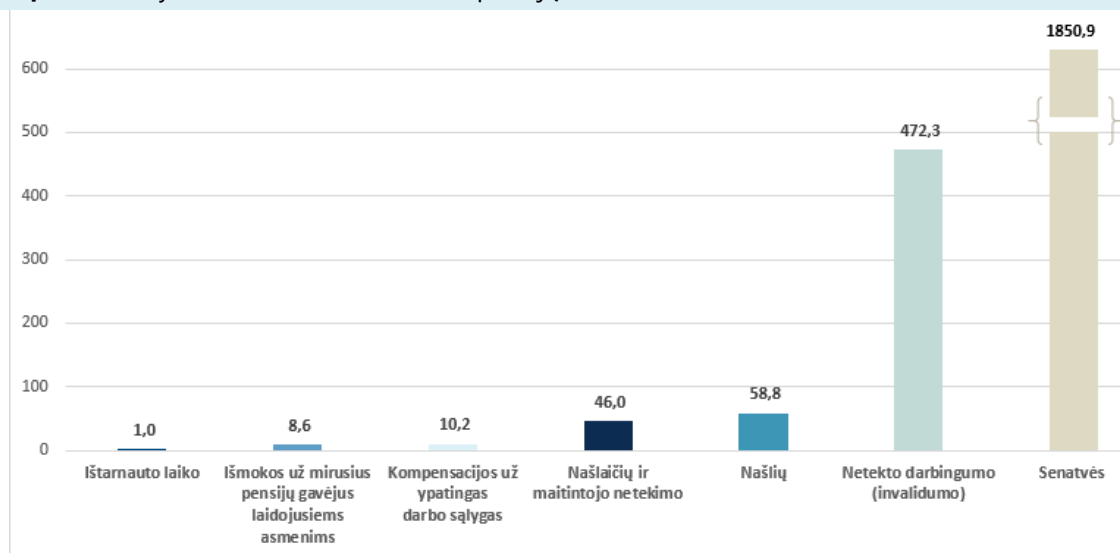
³⁶ LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, 2 str. 15 d.

³⁷ LR Seimo 2011-05-24 nutarimas Nr. XI-1410.

³⁸ Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelio sukūrimo paslaugų 2014-02-13 sutartis Nr. APS-220000-234, 1 priedas.

našlaičių. Pensijų socialinio draudimo lėšomis mokamos ir kitos išmokos – maitintojo netekimo³⁹, ištarnauto laiko⁴⁰ ir invalidumo pensijos⁴¹, kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas, išmokos mirusius pensijų gavėjus laidojusiems asmenims (žr. 7 paveikslą).

7 pav. Valstybinio socialinio draudimo pensijų išmokos 2016 m., mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė

44. Kompensacijoms už ypatingas darbo sąlygas 2016 m. panaudota 10,2 mln. Eur pensijų socialinio draudimo lėšų. Šiomis kompensacijomis⁴² siekiama atlyginti asmenims už tam tikros veiklos stažą ar už darbą tam tikromis sąlygomis, todėl šios išmokos valstybinio socialinio draudimo apibrėžimo prasme nėra prarastų darbo pajamų kompensavimas ir neturėtų būti mokamos iš VSDF biudžeto.
45. Mirus senatvės, ištarnauto laiko, netekto darbingumo (invalidumo), našlių ir našlaičių (maitintojo netekimo) pensijų gavėjui, jį palaidojusiems asmenims iš VSDF biudžeto išmokama mirusiam asmeniui paskirtos pensijos už vieną mėnesį dydžio suma⁴³, o mirus kompensacijos už ypatingas darbo sąlygas gavėjui – mėnesio dydžio asmeniui mokėtos kompensacijos suma⁴⁴. Tokių išmokų 2016 m. išmokėta 8,6 mln. Eur. Atkreiptinas dėmesys, kad mirusį asmenį laidojusiems asmenims (nepriklausomai nuo mirusiojo socialinio statuso, amžiaus) taip pat išmokama aštuonių bazinių socialinių išmokų dydžio laidojimo pašalpa⁴⁵. Išmokos mirusius pensijų gavėjus laidojusiems asmenims savo esme nėra pensijos – tai tam tikra socialinė parama mirusio pensijos ar kompensacijos gavėjo artimiesiems. Kita vertus, neaišku, kodėl įstatyme numatyta šią išmoką iš VSDF išmokėti tik mirus senatvės, ištarnauto laiko, netekto darbingumo (invalidumo), našlių ir našlaičių (maitintojo netekimo) pensijų ir kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas gavėjams, nes

³⁹ Buvo skiriamos iki 1995-01-01. Nuo šios datos skiriamos našlaičių pensijos.

⁴⁰ Buvo skiriamos iki 1995-01-01 ir bus mokamos, kol pasibaigs jų mokėjimo terminas arba kol vietoj jų bus paskirtos valstybinės socialinio draudimo senatvės ar netekto darbingumo pensijos.

⁴¹ Buvo skiriamos iki 2005-07-01. Nuo šios datos skiriamos netekto darbingumo pensijos.

⁴² Asmenims, kuriems iki 1995-01-01 nebuvo paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės ar ištarnauto laiko pensija, Lietuvos Respublikos ar personalinė pensija arba po 1995-01-01 – kitų teisės aktų nustatyta nuolatinė kompensacinė išmoka už ypatingas darbo sąlygas ir kurie dirbo šiame straipsnyje nustatytais ypatingomis sąlygomis, suteikiama teisė gauti kas mėnesį mokamas kompensacijas.

⁴³ LR valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas, 1994-07-18 Nr. I-549, 41 str. 5 d.

⁴⁴ Kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės 1995-02-20 nutarimu Nr. 267, 24 p.

⁴⁵ LR paramos mirties atveju įstatymas, 1993-12-23 d. Nr. I-348, 6 str. Laidojimo pašalpa (304 Eur) mokama iš valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams lėšų.

mirus kitų socialinio draudimo išmokų, pavyzdžiui, motinystės, vaiko priežiūros ir kt., gavėjams juos laidojusiems asmenims laidojimo išmoka iš fondo biudžeto nėra mokama.

46. Visi apdraustieji pensijų socialiniu draudimu moka šios rūšies draudimo įmokas pagal nustatytą tarifą, tačiau našlių pensiją gali gauti ne visi našliai, o tik tie, kurie yra sukakę senatvės pensijos amžių ar pripažinti nedarbingais arba iš dalies darbingais. Našlių pensija skiriama valstybinės socialinio draudimo našlių pensijos bazinio dydžio, kurį tvirtina Vyriausybė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikimu. Šis dydis negali būti mažesnis negu 21 euras. Tai suponuoja išvadą, kad našlių pensija neturi aiškaus tikslo, jos dydis nėra siejamas su prarastomis pajamomis, mirus sutuoktiniui, ir turi socialinės paramos požymių, todėl jos mokėjimas neturėtų būti finansuojamas iš VSDF lėšų. 2016 m. našlių pensijų išmokėta 58,7 mln. Eur ir tai sudarė 2,4 proc. visų 2016 m. pensijų socialinio draudimo išlaidų.
47. Mirus darbingo amžiaus asmeniui, jo vaikams skiriama našlaičių pensija, kuri apskaičiuojama nevertinus prarastų pajamų dėl tėvo / motinos mirties, o prilyginus mirusį asmenį 60–70 proc. darbingumo netekusiam asmeniui. Valstybinio socialinio draudimo našlaičių pensijos dydis – 50 proc. mirusiajam galėjusios priklausyti netekto darbingumo pensijos. Atkreiptinas dėmesys, kad, skiriant valstybinės našlaičio pensijas, pensijos dydis – 30 proc. mirusiam priklausiusios valstybinės pensijos dydžio. Našlaičių pensijų 2016 m. išmokėta 41,9 mln. Eur.

2.4.2. Motinystės ir vaiko priežiūros išmokos

48. Kai kuriais atvejais Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nuostatos prieštarauja motinystės socialinio draudimo apibrėžime numatytam dėl vaiko priežiūros prarastų pajamų kompensavimo principui⁴⁶. Šio principo neatitinka įstatyme įtvirtinta galimybė antraisiais vaiko auginimo metais gauti 40 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio vaiko priežiūros išmoką nepriklausomai nuo kitų pajamų. Šią socialinę draudimo išmoką gauna vaiko tėvas ar motina, po vienerių metų nutraukę vaiko priežiūros atostogas ir grįžę į anksčiau eitas pareigas su buvusiu darbo užmokesčiu, kurio tokiu atveju nepraranda. Tokia galimybė taip pat naudojama siekiant antrais vaiko auginimo metais didesnės vaiko priežiūros išmokos, kai antraisiais vaiko auginimo metais vaiko priežiūros išmoką pasirenka gauti daugiau uždirbantis vaiko tėvas, nors jis vaiko priežiūros atostogų išmokos gavimo metu neišėina, o vaiką jo antraisiais metais prižiūri mažesnę išmoką galintis gauti ir jos gavimo atsisakęs asmuo (dažniausiai motina). Toks įstatymų nuostatų taikymas gali būti suprantama kaip valstybės politikos dalis, siekiant spręsti demografinės problemas ar gerinti sąlygas šeimai. Tokia valstybės politika, remiantis įstatymu, turi būti finansuojama ne valstybinio socialinio draudimo, bet valstybės biudžeto lėšomis⁴⁷.
49. Motinystės ir vaiko priežiūros išmokos yra mokamos atleistiems iš darbo asmenims, kurie turi ne trumpesnę kaip 12 mėnesių per paskutinius 24 mėnesius motinystės socialinio draudimo stažą. Šiais atvejais motinystės ir vaiko priežiūros išmokos yra mokamos ir tais atvejais, kai asmuo pajamas prarado ne dėl motinystės, o dėl to, kad buvo atleistas iš darbo, t. y., draudžiamąjį įvykio metu jis draudžiamųjų pajamų nebeteri. Netaikant įstatyme įtvirtintą nuostatą dėl draudžiamąjį įvykio kompensuoti prarastas pajamas, minėti asmenys turi pranašumą palyginti su tais, kurie socialinio draudimo įmokas mokėjo iki pat draudžiamąjį įvykio (motinystės), tačiau draudimo stažas nėra pakankamas, pvz., 11 mėn. Šie neturintys 12 mėn. draudimo stažo asmenys, nors ir iki draudžiamąjį įvykio mokėjo socialinio draudimo įmokas nuo MMA viršijančio atlyginimo (ir per dalį draudimo stažo laikotarpio sumokėjo įmokas nuo didesnio nei 12 mėn. MMA atlyginimo),

⁴⁶ LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas, 2000-12-21 Nr. IX-110, 2 str.

⁴⁷ LR valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, 1990-10-23 Nr. I-696, 7 str.

valstybinio socialinio draudimo išmokų negaus, o bus remiami valstybės biudžeto mokamomis socialinėmis išmokomis, kurios yra gerokai mažesnės nei valstybinio socialinio draudimo išmokos. Tokios galimai socialiai neteisingos įstatymo nuostatos skatina nepasitikėjimą egzistuojančia socialinės apsaugos sistema ir rodo, kad iki šiol teisės aktuose nėra aiškiai ir nuosekliai įtvirtinto dėl draudžiamąjo įvykio prarastų darbo pajamų kompensavimo principo.

50. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų svarstyti socialinio draudimo įmokomis nepadengiamą socialinių garantijų dalį dengti valstybės biudžeto lėšomis, kaip valstybės vykdomą demografinės padėties gerinimo ar kitokią socialinę politiką.

2.4.3. Socialinio draudimo išmokų dydžio ribojimas

51. Apskaičiuojant ligos ir motinystės išmokų dydžius, kompensuojamojo uždarbio dydžiams taikomos minimalios ir maksimalios ribos. Minimalių ir maksimalių išmokų dydžių nustatymas⁴⁸ mažina ligos ir motinystės išmokų dydžio priklausomybę nuo asmens gauto uždarbio ir atitinkamai sumokėtų jo valstybinio socialinio draudimo įmokų ir nutolina šių išmokų ryšį su įstatyme deklaruojamu prarastų pajamų kompensavimo principu.

Išmokų dydžių ribojimo pavyzdžiai

1. Asmuo, buvęs bedarbis ir gavęs nedarbo socialinio draudimo išmoką, po 1 mėn. nuo įsidarbinimo susirgo ir įgijo teisę į ligos socialinio draudimo išmoką, nes iki įsidarbinimo gauta nedarbo socialinio draudimo išmoka laikoma draudžiamosiomis pajamomis, o šios išmokos mokėjimo terminas laikomas socialinio draudimo stažu. Asmens vienos dienos kompensuojamasis uždarbis siekia 0,46 Eur, tačiau, pritaikius minimalų 5,30 Eur dienos kompensuojamojo uždarbio dydį, už 10 ligos dienų asmeniui apskaičiuota 53 Eur (10 d. x 5,30 Eur) ligos išmoka, kuri yra apie 11,5 kartų didesnė nei būtų, atsižvelgiant į faktinį asmens kompensuojamąjį uždarbį. Tokiu atveju ligos išmokos dydis nepriklauso nuo asmens gauto uždarbio ir atitinkamai sumokėtų jo valstybinio socialinio draudimo įmokų.
2. Pritaikius maksimalų dienos kompensuojamojo uždarbio dydį (67,81 Eur), asmenims apskaičiuotos vienodo dydžio vaiko priežiūros išmokos (pirmaisiais vaiko auginimo metais – 996,81 Eur per mėn., antraisiais – 569,60 Eur per mėn.), nors vieno asmens vidutinis dienos kompensuojamasis uždarbis yra 71,37 Eur, kito asmens beveik 80 proc. didesnis – t. y., 127,57 Eur. Atitinkamai vienas asmuo sumoka apie 80 proc. daugiau valstybinio socialinio draudimo įmokų nei kitas asmuo, o išmokas gauna tokio paties dydžio.

52. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos paaiškinimu, minimalių socialinio draudimo išmokų nustatymas yra paremtas solidarumo principu, kai daugiau uždirbantys asmenys, sumokėdami didesnes socialinio draudimo įmokas, prisideda prie mažesnes pajamas uždirbančių asmenų išlaikymo. Valstybinių auditorių nuomone, tai nepagrįstai suteikia galimybių asmenims, nemokėjusiems VSD įmokų, o tik gavusiems iš VSDF biudžeto nedarbo socialinio draudimo išmokas, piktnaudžiauti socialinio draudimo sistema.
53. Reikėtų svarstyti, ar pagrįstai šis jokiame įstatyme nenurodytas ir aiškiai neapibrėžtas solidarumo principas turi viršenybę prieš įstatymuose numatytą prarastų pajamų kompensavimo principą. Svarstytina, ar socialiai teisinga valstybinio socialinio draudimo priemonėmis iki draudžiamąjo įvykio daugiausiai uždirbusiems apdraustiesiems asmenims mokamų sumažintų išmokų sąskaita mažiausiai uždirbusiems asmenims užtikrinti netgi didesnes nei iki draudžiamąjo įvykio buvusias pajamas.

⁴⁸ Iki 2017 m. siejami su Vyriausybės tvirtinamomis draudžiamosiomis pajamomis, nuo 2017 m. – su vidutiniu darbo užmokesčiu.

2.4.4. Nelaimingų atsitikimų darbe išmokos

54. Įstatyme nustatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas skirtas kompensuoti dėl draudžiamųjų įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe (tarnyboje), pakeliui į darbą (tarnybą) ar iš darbo (tarnybos) arba profesinių ligų) negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiesiems asmenims, o jų mirties dėl draudžiamųjų įvykių atvejais – jų šeimos nariams⁴⁹. Kitos įstatymo nuostatos prarastų pajamų fakto nustatymo (įvertinimo) nenumato, nes šios rūšies socialinio draudimo išmokos siejamos tik su draudžiamojo įvykio faktu.
55. Iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto mokamos šios nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokos⁵⁰:
- ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba profesinės ligos išmoka (toliau – ligos išmoka),
 - netekto darbingumo vienkartinė kompensacija,
 - netekto darbingumo periodinė kompensacija,
 - vienkartinė išmoka apdraustajam mirus,
 - periodinė išmoka apdraustajam mirus.
56. Vienkartinės išmokos apdraustajam mirus yra nustatyto visiems vienodo dydžio ir nepriklauso nei nuo mirusio asmens turėtų pajamų, nei nuo asmens socialinio draudimo stažo. Iki 2017 m. šios išmokos dydis siekė 100 einamųjų metų draudžiamųjų pajamų, galiojusių mirties dėl nelaimingo atsitikimo darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba ūmios profesinės ligos mėnesį (2016 m. IV ketv. – 44 500 Eur); nuo 2017 m. – 60 šalies vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių, galiojusių užpraeitą ketvirtį iki mirties mėnesio (2017 m. I ketv. – 46 998 Eur). Taigi, pakeitus vienkartinės draudimo išmokos apskaičiavimą, išmokos dydis 2017 m. I ketv., palygti su 2016 m. IV ketv., išaugo apie 5,6 proc.
57. Ankstesnio audito metu atkreipėme dėmesį⁵¹ į teismų praktikoje susiformavusį aiškinimą, kad nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokos gali būti didesnės nei negautos pajamos, t. y., šių išmokų gavėjai gali gauti daugiau naudos, nei dėl draudžiamojo įvykio patyrė žalos. Teismų praktikoje nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išmokų dalis, kuri viršija apdraustųjų ar jų šeimų narių negautas pajamas, laikoma ne prarastų pajamų kompensavimu, o valstybės vykdomos socialinės politikos dalimi (kuri tokiu atveju neturi aiškaus tikslo), todėl iš kalto asmens ar jo civilinės atsakomybės draudiko Valstybiniam socialinio draudimo fondui regresu teise nepriteisiama. Taigi socialinę politiką įgyvendinančios institucijos turėtų spręsti, ar toks dėl draudžiamojo įvykio negautų pajamų kompensavimo modelis, kai vieni asmenys iš VSDF gauna didesnes išmokas nei realiai patyrė žalos, o kitiems tokia žala gali būti atlyginta iš dalies, yra priimtinas ir socialiai teisingas.

2.5. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokos nepadengia šio socialinio draudimo išmokoms reikiamos sumos

58. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto planavimo ir vykdymo rodikliai jau daugelį metų rodo, kad ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų suma nepadengia šio socialinio draudimo išmokoms reikiamos sumos (žr. 3 lentelę).

⁴⁹ LR nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 1999-12-23 Nr. VIII-1509, 2 str.

⁵⁰ Ten pat, 1999-12-23 Nr. VIII-1509, 11 str.

⁵¹ Valstybinio audito 2015-09-24 ataskaita Nr. FA-P-10-7-26-1, 1.5 poskyris.

3 lentelė. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų ir išmokų balansas 2014–2017 m.

Metai	Tarifas	Pinigų įplaukos, mln. Eur	Pinigų išlaidos, mln. Eur	Skirtumas	
				mln. Eur	%
2014	3,4%	303,4	351,8	-48,4	-16
2015	3,4%	321,5	425,4	-103,9	-32
2016	3,4%	358,8	480,0	-121,2	-34
2017 prognozės*	1,2% liga	137,8	254,0	-116,2	-84
	2,2% motinystė	252,1	303,6	-51,5	-20
	Bendrai liga ir motinystė	389,8	557,6	-167,7	-43

* Nuo 2017-01-01 ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų tarifas išskiriamas į ligos socialinio draudimo ir motinystės socialinio draudimo įmokų tarifus.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDFV pateiktus duomenis

59. Šiuo metu motinystės valstybinio socialinio draudimo išmokų dydis neatitinka apdraustųjų mokamų šios rūšies draudimo įmokų dydžio, kitaip tariant, tai yra jokiais aktuariniais draudimo rizikos skaičiavimais neparemtas draudimas. Valstybės kontrolė 2009 m. valstybinio audito metu nustatė, kad motinai vaiko priežiūros atostogų metu išmokėtą socialinio draudimo išmokų sumą, pasibaigus šioms atostogoms, savo mokamomis valstybinio socialinio draudimo įmokomis ji padengs po daugiau nei 50 metų⁵². Savaime suprantama, kad socialinių garantijų motinoms užtikrinimas yra svarbus, norint gerinti demografinę padėtį, tačiau galiojantis įstatymas nurodo, kad tokie valstybės demografinės politikos klausimai turi būti sprendžiami iš valstybės biudžeto lėšų⁵³.
60. Įstatyme įtvirtinta, kad visų socialinio draudimo įmokų tarifai nustatomi siekiant užtikrinti pakankamą finansavimą šių rūšių socialiniam draudimui vykdyti⁵⁴, tačiau kasmet VSDF biudžeto rodiklių įstatymu tvirtinant ligos ir motinystės įmokų tarifus nėra atsižvelgiama į nuolat didėjančią šio draudimo įmokų ir išmokų disbalansą. Siūlymų dėl ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų ir išmokų subalansavimo neteikia ir fondo taryba⁵⁵, nors ši funkcija tarybai priskirta įstatymu⁵⁶. Lėšų trūkumas ligos ir motinystės išmokoms mokėti padengiamas kitų socialinių draudimų rūšių (pensijų, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų) pajamomis, o tai apriboja galimybę didinti kitų socialinių grupių gaunamų išmokų dydžius, gali turėti neigiamą poveikį nuo 2018 metų pradedamai pensijų sistemos reformai ir socialinio draudimo rezervinio fondo formavimo procesui.
61. Socialinio modelio teisės aktai šios vienos iš svarbesnių valstybinio socialinio draudimo problemų – neigiamo ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų santykio su mokamomis šio draudimo išmokomis – neišsprendė, nors toks siekis įgyvendinti aiškesnį įmokų ir išmokų ryšio nustatymo principą socialinio modelio kūrėjams buvo keliamas. 2017 metų VSDF biudžete matomos tos pačios ligos ir motinystės įmokų ir išmokų neigiamo santykio tendencijos: planuojama, kad motinystės (tėvystės, vaiko priežiūros) išmokos 51 mln. Eur viršys šio socialinio draudimo įmokų sumas, ligos draudimo – 116,2 mln. Eur.
62. Nesiimant sprendimų dėl ligos ir motinystės valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo pakankamo dydžio nustatymo ar šios draudimo rūšies pajamų ir išlaidų deficitinio santykio dengimo valstybės biudžeto lėšomis, sudaromos kliūtys Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatyme numatyta pensijų išmokų reformai pradėti. Ši reforma susijusi su VSD įmokų ir išmokų santykio teigiamo perviršio

⁵² Valstybinio audito 2009-12-18 ataskaita Nr. VA-P-10-2-23.

⁵³ LR valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, 1990-10-23 Nr. I-696, 7 str.

⁵⁴ LR valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas, 2001-10-11 d. Nr. IX-547, 2 str. 19 d. ir kt.

⁵⁵ Sudėtis patvirtinta LR Vyriausybės 2005-03-03 nutarimu Nr. 245.

⁵⁶ LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, 29 ir 30 str.

panaudojimu pensijų indeksavimui (didinimui), tačiau dabar pensijų socialinio draudimo perviršio lėšomis finansuojamas ligos ir motinystės išmokoms reikalingų lėšų trūkumas.

63. Rengiant ateinančių metų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių įstatymo projektą, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų suplanuoti tokius valstybinio socialinio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžius, kurie užtikrintų pakankamą finansavimą visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti, arba svarstyti valstybės biudžeto lėšomis dengti socialinio draudimo įmokomis nepadengiamą socialinių garantijų, kaip valstybės vykdomos demografinės padėties gerinimo ar kitokios socialinės politikos, dalį.

2.6. Fondo surinktomis socialinio draudimo įmokomis finansuojami kiti fondai jiems palankiomis sąlygomis

64. Valstybinio socialinio draudimo vienas iš įstatymu nustatytų tikslų – apdraustiems asmenims dėl draudžiamųjų įvykių apmokėti papildomas išlaidas. Teisės aktais nėra apibrėžta papildomų išlaidų sąvoka ar aiškus ir baigtinis šių išlaidų sąrašas. Tai sudaro sąlygas skirtingai aiškinti šią įstatymo nuostatą ir Seimui bei Vyriausybei priimti sprendimus fondo lėšomis dengti išlaidas, kurios gali būti dengiamos valstybės biudžeto ar kitomis lėšomis. Todėl siekiant aiškumo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turėtų svarstyti papildomų išlaidų apmokėjimo valstybinio socialinio draudimo lėšomis reglamentavimo pagrįstumą. Nusprendus neatsisakyti tokios šių lėšų panaudojimo galimybės, valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose įstatymuose aiškiai apibrėžti iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų apmokamų papildomų išlaidų sąvoką ir (ar) jų baigtinį sąrašą.
65. Nesant aiškaus socialinio draudimo lėšomis apmokamų papildomų išlaidų apibrėžtumo, yra priimami sprendimai socialinio draudimo lėšomis finansuoti Užimtumo ir pensijų kaupimo fondus.
66. Pensijų socialinio draudimo lėšomis yra vykdomas pensijų kaupimas – fondas perveda nustatyto dydžio valstybinio socialinio draudimo pensijų įmokas į pensijų kaupiamuosius fondus. Nuo 2014 m. šiam tikslui valstybės biudžeto asignavimų neskiriama, todėl 2014–2015 m. panaudota 268,8 mln. Eur, o 2016 m. 156,4 mln. Eur Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų. VSDF į pensijų fondus taip pat perveda apdraustųjų lėšomis mokamas įmokas, kurias draudėjai turi pervesti VSDF kartu su priskaičiuotomis socialinio draudimo įmokomis.
67. Šiuo metu galiojantis įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus priskaičiavimo reglamentavimas, nustatantis šių įmokų apskaičiavimą ir pervedimą nuo draudėjų apskaičiuotų socialinio draudimo ir apdraustųjų lėšomis mokamų įmokų, lemia tai, kad įmokas į pensijų fondus Valstybinis socialinio draudimo fondas apskaičiuoja ir perveda neatsižvelgiant į tai, ar draudėjai šiam fondui sumoka minėtas įmokas.
68. Esame ne kartą teikę pastabas dėl tokios sistemos poveikio VSDF biudžetui: 2011 m. valstybinio audito ataskaitoje⁵⁷ teikti pastebėjimai dėl neigiamo poveikio šio fondo piniginiams srautams, 2014 m. ataskaitoje⁵⁸ – dėl nepagrįsto fondo lėšų panaudojimo kaupiamųjų pensijų fondų finansavimui draudėjui nesumokėjus apdraustųjų lėšomis mokamų įmokų. Tenka pripažinti, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija neįgyvendino teiktos rekomendacijos ieškoti galimybių sumažinti dėl nesumokėtų apdraustųjų lėšomis mokamų įmokų į pensijų fondus Valstybinio socialinio draudimo fondui tenkančią riziką. Atkreiptinas dėmesys, kad 2014 m. mažiausiai 1,7 mln. socialinio draudimo išmokoms skirtų VSDF lėšų buvo panaudota padengti draudėjų priskaičiuotas,

⁵⁷ Valstybinio audito 2012-07-17 ataskaita Nr. FA-P-10-2-49, 1.2.3 skirsnis.

⁵⁸ Valstybinio audito 2015-09-24 ataskaita Nr. FA-P-10-7-26-1, 1.2.3 skirsnis.

tačiau fondui nesumokėtas apdraustųjų įmokas. Dėl VSDF valdybos priimto sprendimo apdraustųjų lėšomis mokamas įmokas įskaityti į fondo biudžetą pirmumo eile, valdyba neturi galimybės apskaičiuoti, kokia reali šių įmokų suma 2015 ir 2016 m. buvo padengta šio fondo lėšomis. Nuo 2016-01-01 apdraustųjų įmoka į pensijų fondus padidinta nuo 1 iki 2 proc., todėl fondo praradimai dėl jam nesumokėtų šių įmokų gali būti dar didesni.

69. VSDF surenkamomis nedarbo socialinio draudimo įmokomis, pervedamomis į Užimtumo fondą, kasmet finansuojamos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. Šios priemonės yra dalis užimtumo rėmimo politikos, kurią formuoja ir vykdo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kiekvienais metais nedarbo lygio mažinimas nurodomas kaip vienas ministerijos strateginių tikslų ir įtraukiamas į prioritetinius Vyriausybės uždavinius. Ministerija strateginiame plane šio tikslo pasiekimui nurodydama lėšų šaltinius ir sumas, nenurodo Užimtumo fondo lėšų, tačiau strateginio tikslo vertinimo kriterijų reikšmės nustato ir šių reikšmių įvykdymo procentą nurodo atsižvelgus ir į Užimtumo fondo lėšų, kurios sudaro reikšmingą dalį, panaudojimą. Ministerijos vykdomai Užimtumo didinimo programai 2016 m. buvo skirta 142,9 mln. Eur valstybės biudžeto asignavimų, o aktyvios politikos priemonių finansavimui iš VSDF biudžeto – 28,6 mln. Eur socialinio draudimo lėšų, kurios pervestos Užimtumo fondui. Sudarydama Užimtumo fondo sąmatą, ministerija įtraukia tik dalį lėšų – nedarbo socialinio draudimo įmokas, gaunamas iš VSDF, o kiti fondo lėšų šaltiniai nėra įtraukti į sąmatą. Tam tikri siektini rodikliai užimtumo didinimo srityje fondui taip pat nėra nustatomi. Tai suponuoja situaciją, kad ministerija, panaudodama socialinio draudimo lėšomis finansuojamo Užimtumo fondo lėšas, pagerina valstybės biudžeto lėšomis vykdomos Užimtumo didinimo programos veiklos rezultatus. Pateikiama informacija apie šios programos finansavimo šaltinius yra neišsami, nėra aišku, kiek iš viso lėšų panaudojama užimtumui didinti. Seimas, priimdamas sprendimą skirti socialinio draudimo lėšų finansuoti aktyvios darbo rinkos politikos priemones, neturi išsamos informacijos apie užimtumo rėmimui skiriamas lėšas.
70. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės taikomos bedarbiams ir nedarbingiems asmenims. Šiose priemonėse dalyvauja asmenys, kurie niekada nebuvo drausti nedarbo socialiniu draudimu (pvz., darbo rinkoje papildomai remiami asmenys – pirmą kartą pradedantys darbo veiklą pagal įgytą kvalifikaciją, grįžę į Lietuvą nuolat gyventi politiniai kaliniai ir tremtiniai bei jų šeimų nariai ir kiti asmenys). Taigi, aktyvios darbo rinkos politikos priemonės nėra nedarbo draudimo priemonės, nes teisės į jas nesiejamos su asmens socialiniu draudimu ar prarastų pajamų kompensavimu. Šias priemones galima prilyginti prevencinėms priemonėms nedarbui ir jo pasekmėms, o tokių prevencinių priemonių kitų draudimo rūšių atveju VSDF nekompensuoja. Todėl aktyvios darbo rinkos politikos priemonės turėtų būti finansuojamos ne socialinio draudimo, bet valstybės biudžeto lėšomis. Šį klausimą turėtų svarstyti Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Neatsisakius aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimo socialinio draudimo lėšomis, būtina viename sisteminiame dokumente sujungti visų užimtumo didinimo priemonių finansavimo (tiek valstybės biudžeto, tiek VSDF lėšomis) dydžius ir pasiektų rezultatų rodiklius.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
1.	Siekiant sukurti valstybinį socialinį draudimą ir socialinę paramą (iš valstybės biudžeto) jungiančią socialinės apsaugos sistemą, atlikti teisinio reguliavimo stebėseną, vertinant Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo aktualumą ir jo reikalingumą. Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, inicijuoti reikiamus teisinio reglamentavimo pokyčius, kad būtų apibrėžta socialinės apsaugos sistema, socialiniam draudimui ir (ar) atskiroms jo rūšims būdingi principai.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Atlikti Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymo teisinio reguliavimo stebėseną. Atsižvelgus į rezultatus, priimti sprendimą tobulinti teisinį reguliavimą.	2018 m. II ketv.
			Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų ar Valstybinio socialinio draudimo įstatymuose apibrėžti socialinės apsaugos sistemos ir atskirų valstybinio socialinio draudimo rūšių principus ir jų taikymo apimtį, siekiant atskirti valstybinio socialinio draudimo ir socialinės paramos dalis.	2018 m. IV ketv.
2.	Atsižvelgiant į nustatytus socialinės apsaugos sistemos ir jos dalies – valstybinio socialinio draudimo – principus, svarstyti papildomų išlaidų apmokėjimo valstybinio socialinio draudimo lėšomis reglamentavimo pagrįstumą. Nusprendus neatsisakyti tokios socialinio draudimo įmokų lėšų panaudojimo galimybės, valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose įstatymuose aiškiai apibrėžti iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų apmokamų papildomų išlaidų sąvoką ir (ar) jų baigtinį sąrašą.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Svarstyti Valstybinio socialinio draudimo fondo išlaidų, kurios nėra susijusios su apdraustųjų asmenų dėl draudžiamųjų įvykių prarastų darbo pajamų kompensavimo išlaidomis, apmokėjimo valstybinio socialinio draudimo lėšomis reglamentavimo pagrįstumą ir pateikti siūlymus LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui, LR Vyriausybei.	2018 m. II ketv.
			Nusprendus neatsisakyti tokios socialinio draudimo įmokų lėšų panaudojimo galimybės, parengti ir teikti derinti LR Vyriausybei Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą, jame aiškiai apibrėžti iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų apmokamų papildomų išlaidų sąvoką ir (ar) jų baigtinį sąrašą.	2018 m. IV ketv.
3.	Rengiant ateinančių metų Valstybinio socialinio		Peržiūrėti visų socialinio draudimo įmokų tarifus, išanalizuoti atskirų	2017 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
	draudimo fondo biudžeto rodiklių įstatymo projektą, suplanuoti tokius valstybinio socialinio draudimo įmokų rūšių tarifų dydžius, kurie užtikrintų pakankamą finansavimą visų rūšių socialiniam draudimui vykdyti arba svarstyti valstybės biudžeto lėšomis dengti socialinio draudimo įmokomis nepadengiamą socialinių garantijų kaip valstybės vykdomos demografinės padėties gerinimo ar kitokios socialinės politikos dalį.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	socialinio draudimo įmokų ir išmokų subalansavimo galimybes ir pateikti siūlymus LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui, LR Vyriausybei. Nesant galimybių didinti nesubalansuotų socialinio draudimo įmokų tarifus, kreiptis į Finansų ministeriją dėl galimybės nuo 2019 m. sausio 1 d. valstybės biudžeto lėšomis finansuoti socialinio draudimo įmokomis nepadengiamų atitinkamų socialinio draudimo išmokų išlaidas.	2018 m. II ketv.
4.	Svarstyti klausimą dėl užimtumo rėmimo priemonių finansavimo tik valstybės biudžeto lėšomis. Priėmus sprendimą tęsti šių priemonių finansavimą nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis, sujungti į vieną sistemą priemonių finansavimo šaltinius ir pasiektų rezultatų rodiklius.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Su LR finansų ministerija svarstyti galimybę nuo 2019 m. sausio 1 d. didinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimą valstybės biudžeto lėšomis. Nusprendus tęsti šių priemonių finansavimą nedarbo socialinio draudimo lėšomis, sujungti į vieną sistemą visų užimtumo rėmimo priemonių finansavimo šaltinius ir pasiektų rezultatų rodiklius.	2018 m. I ketv.
5.	Teisės aktuose įtvirtinti galimybę fondo administravimo įstaigoms visais atvejais taikyti sankcijas už teisės aktais nustatytų įmokų ar lėšų fondui pervedimą ne laiku.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti ir pateikti LR Vyriausybei Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą, kuriame įtvirtinta galimybė fondo administravimo įstaigoms visais atvejais taikyti sankcijas už teisės aktais nustatytų įmokų ar lėšų fondui pervedimą ne laiku.	2018 m. II ketv.
6.	Kad visiems draudėjams būtų taikomos vienodos sankcijos už valstybinio socialinio draudimo įmokų nemokėjimą teisės aktuose nustatytais terminais, užtikrinti viešojo sektoriaus subjektų mokamų įmokų už valstybės biudžeto lėšomis	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba	Atnaujinti LR valstybės biudžeto lėšų panaudojimo apskaitos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyboje ir jos teritoriniuose skyriuose tvarką: numatyti, kad kas mėnesį turi būti sudaromos mokėjimų suvestinės su mokėjimo terminais ir faktinėmis įmokų pervedimo datomis.	2017-12-31

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai*	Rekomendacijos įgyvendinimo ir informavimo apie įgyvendinimą data*
	draudžiamus asmenis mokėjimo laiku kontrolę.			
7.	Patvirtinti fondo biudžeto vykdymo apskaitos politiką, apibrėžiant tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas, kad būtų nuosekliai laikomasi kaupimo principo visose fondo biudžeto pajamų ir išlaidų apskaitos srityse.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba	Valstybinio socialinio draudimo fondo apskaitos politiką papildyti biudžeto vykdymo apskaitos dalimi.	2018-09-30

* – priemonės ir terminus rekomendacijoms įgyvendinti pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija:

Vaida Budzevičienė, Strateginės analizės skyriaus vedėja, tel.: 8 706 64263, el. p. vaida.budzeviciene@socmin.lt (1 ir 2 rekomendacijos)

Vaidotas Kalinauskas, Socialinio draudimo skyriaus vedėjas, tel.: 8 706 64215, el. p. vaidotas.kalinauskas@socmin.lt (3 ir 5 rekomendacijos)

Kristina Ščerbickaitė, Darbo rinkos skyriaus vedėja, tel.: 8 706 68146, el. p. kristina.scerbickaite@socmin.lt; Ramunė Germanienė, Strateginio planavimo ir monitoringo skyriaus vedėja, tel.: 8 706 68125, el. p. ramune.germaniene@socmin.lt (4 rekomendacija)

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba:

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Veiklos planavimo ir pokyčių valdymo skyriaus vyriausioji specialistė Diana Stankevičienė, tel. (8 5) 275 3365, el. p. Diana.Stankeviciene@sodra.lt (6 ir 7 rekomendacijos).

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

Auditą atliko:

Daiva Navickienė (grupės vadovė), Rūta Grybaitė, Dovilė Abalikštienė, Justina Miliauskienė, Vilma Lapinskienė (iki 2017-01-02), Gražina Voitkevičienė (nuo 2017-04-20).

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinio socialinio draudimo
fondo 2016 metų ataskaitų rinkinio
teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
naudojimo ir disponavimo jais
teisėtumas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

Apdraustieji asmenys – fiziniai asmenys, kurie šio įstatymo nustatyta tvarka valstybinio socialinio draudimo įmokas moka patys ir (ar) už juos šias įmokas moka draudėjai⁵⁹.

Draudėjai – juridiniai asmenys, kitos organizacijos ar jų padaliniai (filialai, atstovybės), taip pat fiziniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka privalo mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas⁶⁰.

Draudžiamasis įvykis – juridinis faktas, dėl kurio atsiranda teisė į valstybinio socialinio draudimo išmoką įstatymų nustatyta tvarka⁶¹.

Draudžiamosios pajamos – visos asmens pajamos ir kitos sumos, nuo kurių priskaičiuotos ir privalo būti įmokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, taip asmeniui priskaičiuotos ligos (įskaitant darbdavio mokamas dvi pirmąsias ligos dienas), profesinės reabilitacijos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos, nedarbo socialinio draudimo ir dalinio darbo išmokos⁶².

Kaupimo principas – bendrasis viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų sudarymo principas: ūkinės operacijos ir ūkiniai įvykiai viešojo sektoriaus subjekto apskaitoje registruojami tada, kai jie įvyksta, ir pateikiami tų ataskaitinių laikotarpių finansinėse ataskaitose. Pajamos registruojamos tada, kai jos uždirbamos, o sąnaudos – tada, kai jos patiriamos, neatsižvelgiant į pinigų gavimą ar išmokėjimą⁶³.

Kompensuojamasis uždarbis – apdraustojo asmens draudžiamųjų pajamų suma, pagal kurią apskaičiuojamos ligos socialinio draudimo ir motinystės socialinio draudimo išmokos⁶⁴.

MMA – minimali mėnesinė alga.

Pinigų principas – viešojo sektoriaus subjekto išlaidos pripažįstamos tada, kada išmokami pinigai, o pajamos pripažįstamos tada, kada gaunami pinigai⁶⁵.

SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

⁵⁹ LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, 2 str. 1 d.

⁶⁰ Ten pat, 2 str. 3 d.

⁶¹ Ten pat, 2 str. 4 d.

⁶² Ten pat, 2 str. 5 d.

⁶³ LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212, 9 str.

⁶⁴ LR ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas, 2000-12-21 Nr. IX-110, 2 str. 4 d.

⁶⁵ Ten pat, 14 str.

Socialinis modelis – darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinis–administracinis modelis, sukurtas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai vykdant projektą „Lietuvos socialinio modelio, apimančio užimtumo didinimą, darbo santykių reglamentavimo tobulinimą ir socialinio draudimo tvarumą, sukūrimas“⁶⁶.

Užimtumo fondas – piniginės lėšos, kurias administruoja ir viešai skelbia, kaip jos naudojamos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija⁶⁷.

VSD – valstybinis socialinis draudimas.

VSDF – Valstybinis socialinio draudimo fondas.

VSDFV – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba.

⁶⁶ Paraiškos kodas Nr. VP1-4.3-VRM-02-V-08-001.

⁶⁷ LR užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694, 37 str. 1 d., 39 str. 1 d.; LR užimtumo įstatymas, 2016-06-21 Nr. XII-2470, 51 str. 1 d., 53 str. 1 d.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo
 fondo 2016 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 2 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito tikslas:

- įvertinti Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenis ir pareikšti nepriklausomas nuomones;
- įvertinti fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais 2016 metais teisėtumą.

Auditas atliktas:

- pagal Valstybinio audito reikalavimus⁶⁸, tarptautinius audito standartus⁶⁹ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁷⁰;
- siekiant gauti pakankamą užtikrinimą, kad konsoliduotose finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose nėra reikšmingų iškraipymų, o fondo lėšos ir turtas valdomi, naudojami ir disponuojama jais teisėtai. Visiškas užtikrinimas neįmanomas dėl įgimtų audito ir vidaus kontrolės apribojimų bei to fakto, kad netikrinome visų (100 proc.) ūkinių operacijų, ūkinių įvykių ir sudarytų sandorių.

Audito apimtis ir metodai	
Audito apimtis	
Audituotos konsoliduotos finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitos	Fondo 2016 metų finansinių ataskaitų rinkinys: finansinės būklės, veiklos rezultatų, pinigų srautų ir grynojo turto pokyčių ataskaitos bei finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas, parengti pagal 2016 m. gruodžio 31 d. duomenis. Fondo 2016 metų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys: pajamų ir išlaidų, piniginių įplaukų ir išlaidų 2016 m. gruodžio 31 d. ataskaitos, biudžeto vykdymo aiškinamasis raštas.
2016 m. pradžios ir pabaigos turto ir atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto likučiai	Turto bei atitinkamai finansavimo sumų ir grynojo turto likutis, kaip nurodyta finansinės būklės ataskaitoje, 2016 metų pradžioje buvo iš viso 701 750,4 tūkst. eurų, pabaigoje – 772 828,9 tūkst. eurų.
2016 m. pajamos ir sąnaudos	Fondas gavo 3 438 843,3 tūkst. Eur pajamų ir patyrė 3 436 782,3 tūkst. Eur sąnaudų. Fondo 2016 m. pagrindinės veiklos rezultatas teigiamas – pajamos viršijo sąnaudas 2,1 mln. Eur.
Veikusios pavaldžios, kontroliuojamos ir konsoliduojamos įstaigos	Fondą administruoja Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, fondo valdybos 10 teritorinių skyrių ir kitos fondo valdybos įstaigos –

⁶⁸ LR valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

⁶⁹ Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos išleisti tarptautiniai audito standartai (Lietuvos audito rūmų išversti į lietuvių kalbą, prieiga per internetą: <http://lar.lt/www/new/page.php?326>).

⁷⁰ Finansinio audito (1000–1810 TAAIS) ir atitikties audito (4000 TAAIS) standartai, prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>.

Audito apimtis ir metodai	
	Užsienio išmokų tarnyba ir Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius. Finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitose konsoliduojami 26 subjektai: fondo valdybos administruojamų įstaigų administruojamų 13 išteklių fondų ir 13 fondų administravimo įstaigų.
Audito apimtys apribojimai	Audito apimtys apribojimų nebuvo.
Svarbiausios audito sritys ir jose atliktos procedūros	
2016 m. konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio duomenys	
Atlikus audituojamo subjekto veiklos, apskaitos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimą, nustatytos sritys, kuriose egzistuoja reikšmingo iškraipymo rizika.	Pajamų srityje nustatėme riziką: – dėl delspinigių apskaitymui netaikomo kaupimo principo; – kitos veiklos pajamų (miškininkystės knygelių pardavimo pajamų) priskyrimo pagrindinės fondo veiklos pajamoms; – finansavimo pajamų iš valstybės biudžeto valstybinių bei senatvės pensijų kompensuojamoms išmokoms apskaitymo; – asignavimų iš valstybės biudžeto atskleidimo BVA teisingumo. Sąnaudų srityje nustatėme riziką dėl socialinio draudimo išmokų apskaitai netaikomo kaupimo principo. Turto srityje nustatėme riziką dėl: – nekilnojamojo turto, registruoto kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, apskaitymo ir atskleidimo finansinėse ataskaitose; – fondo administravimo įstaigų parduoti planuojamo turto apskaitymo. Be sričių, kuriose nustatyta reikšmingo iškraipymo rizika, svarbiausiomis audito sritimis buvo: □ pajamos (draudėjų, apdraustųjų ir savarankiškai dirbančių asmenų VSD įmokos; valstybės biudžeto asignavimai išmokoms mokėti ir palūkanų sąnaudoms kompensuoti); □ išlaidos (pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo socialinio draudimo išmokos); □ fondo administravimo įstaigų veiklos sąnaudos (darbo užmokesčio ir socialinio draudimo); □ Užimtumo fondo finansavimo sąnaudos; □ fondo administravimo įstaigų ilgalaikis materialusis turtas ir ilgalaikis finansinis turtas; □ ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsipareigojimai; □ finansinė ir investicinė veikla.
Pajamų sritis	Įvertinome pajamų ir su jomis susijusių gautinų sumų inventorizacijos atlikimo tinkamumą. Taip pat atrankos būdu įvertinome pajamų pripažinimą ir įvertinimą ir su jomis susijusių gautinų sumų registravimą (laiku, teisinga verte, esant tinkamiems pagrindžiamiesiems dokumentams, tinkamose sąskaitose).
Sąnaudų sritis	Atrankos būdu įvertinome: □ sąnaudų, su jomis susijusių mokėtinų sumų ir piniginių lėšų pripažinimą ir registravimą (ar tą ataskaitinį laikotarpį, kurį jos buvo patirtos, pagrįstumą, tikrumą, užregistravimą teisinga verte); □ su sąnaudomis susijusių įsipareigojimų ir piniginių lėšų registravimą laiku, teisinga verte, atitinkančia pagrindžiančiuose dokumentuose nurodytas sumas; □ atvaizdavimą tinkamuose ataskaitų straipsniuose.
Turto sritis	□ Įvertinome turto inventorizacijos atlikimo tinkamumą. Taip pat, atrankos būdu įvertinome turto įsigijimo, nusidėvėjimo ir nuvertėjimo, perdavimo, nurašymo ūkinių operacijų

Audito apimtis ir metodai	
	registravimą apskaitos registruose (laiku, teisinga verte, esant tinkamiems pagrindžiamiesiems dokumentams, tinkamose sąskaitose).
Įsipareigojimų sritis	Įvertinome įsipareigojimų inventorizacijos atlikimo tinkamumą. Taip pat atrankos būdu įvertinome įsipareigojimų (paskolų, pensijų kompensacijų) ūkinių operacijų registravimą apskaitos registruose (laiku, teisinga verte, esant tinkamiems pagrindžiamiesiems dokumentams, tinkamose sąskaitose).
Bendras ataskaitų rinkinio ir konsolidavimo proceso vertinimas	Patikrintas taikomų apskaitos metodų tinkamumas ir apskaitinių vertinimų bei susijusių vadovybės atskleidimų pagrįstumas. Patikrintas konsolidavimo metu atliktų koregavimų tinkamumas, išsamumas ir tikslumas. Patikrintas bendras ataskaitų rinkinio pateikimas, struktūra ir turinys, įskaitant atskleidimus, ir tai, ar finansinėse ataskaitose pateikti pagrindžiantys sandoriai ir įvykiai taip, kad atitiktų VSAFAS reikalavimus, o biudžeto vykdymo ataskaitose – išteklių fondų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio sudarymo taisyklių reikalavimus.
Fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais 2016 metais teisėtumas	
Atlikus audituojamo subjekto veiklos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimą, nustatytos sritys, kuriose egzistuoja reikšminga neatitikties rizika.	Atlikus audituojamo subjekto veiklos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimą, nustatytos svarbiausios audito sritys – finansinės veiklos ir asignavimų naudojimo, išlaidų, pajamų, turto. Šiose srityse reikšminga neatitikties rizika nenustatyta. Konkretūs teisės aktai, kuriems vertinta neatitiktis nurodyti žemiau.
Finansinės veiklos ir asignavimų naudojimo sritis	Įvertinome: □ fondo skolinių įsipareigojimų (paskolų) prisiėmimą; □ valstybės biudžeto asignavimų, skirtų paskolų iš komercinių bankų palūkanoms dengti, išmokoms ir senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensacijoms mokėti panaudojimą.
Išlaidų sritis	Įvertinome: □ socialinio draudimo išmokos atitinka Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 2 str. 15 d. apibrėžtą socialinio draudimo tikslą – apdraustiesiems asmenims kompensuoti dėl draudžiamųjų įvykių prarastas darbo pajamas; □ kaip laikomasi teisės aktų nuostatų; □ dėl fondo valdybos administruojamų įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio mokėjimo; □ atidedant senatvės pensijos skyrimą ir mokėjimą; □ skiriant našlio pensiją senatvės amžiaus nesukakusiems asmenims; □ panaudojant nedarbo socialinio draudimo įmokas, pervedamas Užimtumo fondui; □ fondo lėšas naudojant transporto išlaikymui. □ paslaugų sutarčių vykdymą; □ banko paskolų pirkimą vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymu.
Pajamų sritis	Įvertinome: □ kaip laikomasi teisės aktų nuostatų valstybės išdui mokant fondui įmokas už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis; □ kaip laikomasi teisės aktų nuostatų fondui kompensuojant patirtas sąnaudas vykdant kitas fondui pavestas funkcijas.

Teisės aktai, kuriems vertinta lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais atitiktis:

1. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2016 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2017 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas.
4. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas.
5. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymas.
6. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas.
7. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
8. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas.
9. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas, 4 str., 10 str., 32 str.
10. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensavimo įstatymas.
11. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymas.
12. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 30 str. 1 d.
13. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 8 str. 2 d. ir 8 str. 4 d.
14. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas.
15. Lietuvos Respublikos asmenų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, dėl ekonomikos krizės neproporcingai sumažinto darbo užmokesčio (atlyginimo) dalies grąžinimo įstatymas.
16. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
17. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, 10–11 ir 30 str.
18. Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas, 2 str., 12 str. 1 p.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-01-25 nutarimas Nr. 86 „Dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų patvirtinimo“.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-12-24 nutarimas Nr. 1656 „Dėl Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994-11-18 nutarimas Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-22 nutarimas Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.

24. Lietuvos Respublikos Seimo 2011-05-24 nutarimas Nr. XI-1410 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo ir pensijų sistemos pertvarkos gairių patvirtinimo“.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-07-08 nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-06-04 nutarimas Nr. 667 „Dėl Valstybės perskolinamų paskolų ir valstybės garantijų teikimo, suteiktų perskolinamų paskolų grąžinimo ir valstybės garantijų administravimo taisyklių patvirtinimo“.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-02-11 nutarimas Nr. 163 „Dėl Viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašo patvirtinimo“.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-19 nutarimas Nr. 1167 „Dėl Vienkartinį piniginių išmokų valstybės tarnautojams skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-06-03 nutarimas Nr. 719 „Dėl Inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimas Nr. 914 „Dėl Nacionalinės elektroninių siuntų pristatymo, naudojant pašto tinklą, informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-02-27 nutarimas Nr. 180 „Dėl Valstybės informacinių sistemų steigimo, kūrimo, modernizavimo ir likvidavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-11-17 nutarimas Nr. 1341 „Dėl tarnybinių lengvųjų automobilių biudžetinėse įstaigose“.
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-05-27 nutarimas Nr. 543 „Dėl Pavyzdinių tarnybinių lengvųjų automobilių naudojimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-29 nutarimas Nr. 526 „Dėl Tarnybinių komandiruočių išlaidų apmokėjimo biudžetinėse įstaigose taisyklių patvirtinimo“.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimas Nr. 903 „Dėl Lietuvos Respublikos asmenų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, dėl ekonomikos krizės neproporcingai sumažinto darbo užmokesčio (atlyginimo) dalies grąžinimo įstatymo įgyvendinimo“.